

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԵ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 22, 1902

ԹԻԻ 8

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	ԵՐԵՎԱՆ
Անձրևոտ կիրակիներ	65
Մշակութիւնի և Գարձ	65
Կրօնական Լուրեր	66
Կատարելապէս կերպարանափոխ	67
Փիլիսոփայական կողմերու Բնիկներուն Գանձի Մը	67
Առասպելաբանութիւնները	67
Նորաձևութեան Առևտուրը	67
Շաքարի իբրև կերակուր	68
Ռուսիոյ Քաղաքներուն Բազմամարդութիւնը	68
Նուազում	68
Այլևայլք	68
Քրիստոնէութիւնի և Գիտութիւն	69
Եւրոպական թէ՛ Յաւաջ	70
Նամակ Պանդուխտէ	70
Հանգէս Քաղաքական	71
Իրամական	72

ԱՌԵՍԱԹԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է մայրաքաղաքիս եւ գաւառներու համար կանխիկ 30 դրամ: արծաթ, օտայն երկիրներու համար 41/2 տոլար, կամ 6 շիլինգ, կամ 7 3/4 Ֆրանք: Մէկ բերրի գինն է 30 փարա: Ամսաբերքին տարեկան գինն է 6 դրամ. ամէն տեղւոյ համար: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է:

Խմբագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ ստ. Տր. Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, իսկ բաժանորդագրութեան վերաբերեալներն՝ ստ. Տր. Հ. Ք. ԿՐԻՆ, Ամերիգան խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միոնիտարաց Ընկերութեան կողմէն,
Հ. Ք. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՈՆԱՏԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, ՏԵՐԵՆ-ԽՍԲԱԳԻՐ

ԱՆՁՐԵՒՈՏ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐ

Անձրևոտ կիրակին եկեղեցւոյ անդամներն եկեղեցասիրութիւնը փորձի կ'ենթարկէ: Ընդունելով թէ ոմանց մարմնական տկարութիւնը բանաւոր պատճառ է որ աննպաստ օդով դուրս չելլեն, չենք կարող չհամոզուիլ թէ անձրևոտ կիրակի օրուան բաղմամբիւ պարապըստարանները ապացոյց են թէ եկեղեցի յաճախող յոյժ շատերու եկեղեցասիրութիւնը շատ տկար է:

Իրենց աղէկ հագուստները չաւրելու համար է որ կը բացակային արդեօք: Ուրեմն բարեկեցութեամբ մը կ'առաջարկենք: Նպաստաւոր պարագաներու տակ մեր լաւագոյն հագուստը հագնելով եկեղեցի երթալը կրնայ գովելի ըլլալ, բայց երբ նորաձևութիւնը այնքան կը բռնանայ որ չենք կրնար սրբարան եր-

թալ Տէրջը օրը առանց մեր լաւագոյն զգեստը կրելու, ժամանակ է որ թօթափենք անոր լուծը: Հաղար անգամ աւելի աղէկ է որ անձրևի օրուան յատուկ հիւսուածոյ կիսազգեստով եկեղեցի դաք քան թէ մետաքսէ կամ սնդուսէ զգեստի մը համար տունը մնաք ու դուք օրհնութենէ մը զրկուիք և ուրիշներ՝ ձեր ներկայութեան ոգևորիչ ազդեցութենէն:

Խորհած էք թէ ամպիոնին վրայ ինչ յուսահատեցուցիչ ազդեցութիւն կը դրծէ պարապ նստարաններու շարքը: Քաւրաք լեցուն եկեղեցիի մը համար պատրաստուեցաւ, ոչ թէ ափ մը ունկնդիրներու համար: Ներշնչութենէն զատ զոր քարոզիչը Աստուծոյ կ'ընդունի՝ կայ ուրիշ ներշնչութիւն մը, զոր կ'ընդունին ունկնդիրները: Վեր տնկուած եռանդուն դէմքերէն: Քաջալերութենէն զատ զոր քարոզիչը կ'ընդունի "Գայեք քարոզեցէք" պատուէրէն՝ կայ ուրիշ մը, զոր կ'ընդունին սա մտածումէն թէ "Ահա կենաց հացին անօթի բաղմամբիւն մը, զոր կեանքով ջանալու եմ": Շաբթուան այցելութիւնները ոմանց պէտքերուն յարմար բնաբանի մը ընտրութեան առաջնորդած են քարոզիչը: Կիրակին կուգայ, օդը խոնավ է, մառախուղ կայ, կծու ցուրտ և թերեւս յորդ անձրև: Ու այդ պատճառով իսկ կը բացակային բուն անոնք որոնց համար պատրաստուած է քարոզը: Քարոզիչը իր աշխատութիւնն ի դերու ելած կը համարի, եթէ չխորհի որ թերեւս յարմարի ոմանց կացութեան, որոնց համար չէր գրած: Ինչպէս ուրեմն կրնայ եռանդ դնել իր աշխատութեան մէջ:

Խորհած էք թէ ձեր բացակայութիւնն ինչ ազդեցութիւն կ'ընէ Աստուծոյ թագաւորութեան շահերուն վրայ ձեր թաղին մէջ և թաղէն դուրս: Աստուծոյ տան պաշտօնին կարևոր մէկ մասն է ընծան: "Ամէն մէկը իր օրերը ձեռքէ ամէն մէկը իր քովը թող դիզէ ինչ որ կը յաջողի," կ'ըսէ Պօղոս առաքեալ: Կրօնական և բարեսիրական շատ ձեռնարկներու պահպանումը մեծ մասամբ կախում ունի եկեղեցիներու այս ընծա-

ներէն: Այսպիսի գործի ընդլայնումը և ընդարձակումը կարելի կ'ըլլայ ժողովրդին յարաճուն նուիրատուութիւններով: Արդ մտածեցէք թէ այս ձեռնարկները ո՞րքան կը փաստուն անձրևոտ կիրակիներու շարքի մը պատճառով:

Դարման: Եթէ Տէրը առողջութիւն տայ ձեզի, եկեղեցի եկէք նոյն կանոնաւորութեամբ որով գործի կ'երթաք կամ նախաճաշի կ'իջնէք: Ինչու չէ: Եւ եթէ պիտի բացակայիք, ձեր նուէրը զրկեցէք կամ, երբ միւսանգամ գաք, երկպառակ, քառապատիկ կամ տասնապատիկ հատուցէք կորուստը զոր զանազան բարի ձեռնարկներ կրած են ձեր բացակայութեան պատճառով: Չեր սիրաւ շարժող հոգևոր արժանավայել նպատակներու համար ձեր նպատակները կանոնաւոր դրութեան թող վերածուին և ոչ թէ դիպուածի գործ ըլլան:

ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՐՁ

Մարդիկ կան որոնք մտքի մշակութիւնը վերստին ծննդեան տեղը կը դնեն: Մտքի մշակութիւնն ստուգիւ լաւ բան է, բայց ոչ զոր կը տանի երկինք:

Ենթադրենք թէ արտ մը ունենամ և զայն հերկել սկսիմ Ապրիլի սկիզբը: Նախ մէկ ուղղութեամբ հերկեմ, ապա ուրիշ ուղղութեամբ: Ապա դարձեալ հերկեմ, մանրեմ, տափանեմ և մշակեմ հողը, շաբաթը վեց օր անոր վրայ աշխատելով Ապրիլէ մինչև Հոկտեմբեր: Դրացիս գայ և ըսէ, "Ինչ կը բանիք այդ արտին մէջ:" "Կը մշակեմ զայն:" "Ինչ, բան մը պիտի չցանէք:" "Ոչ, ես բարձր աստիճանի մշակման հետամուտ եմ:"

Դրացիս պիտի խնդար յիմարութեանս վրայ: Այսու ամենայնիւ, ճիշտ այս է ընթացքն անոնց որոնք մշակութիւնը դարձի տեղ կը դնեն: Եթէ սերմ չցանուի արտին մէջ, անոր մշակութիւնը բանի մը չծառայեր: Եթէ Աստուծոյ շնորհը չտնկուի սրտին մէջ, չենք կարող Աստուծոյ թագաւորութիւնը տեսնել: "Դուն մի զարմանար որ քեզի ըսի, Պէտք է քեզի նորէն ծնանիլ:"

ԿՐԹՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թըքըր եպիսկոպոսը անցեալները Անգղիա գտնուելով սապէս խօսեցաւ Եոզեփսայի առաքելական գործին վրայ. «Տասը տարի առաջ Եոզեփսայի մկրտուած Բրիտանեաններուն թիւը 300ի չափ էր: Այսօր 30,000 է, այսինքն ճիշտ հարիւրապատիկը: Տասը տարի առաջ միայն մէկ եկեղեցի, Բրիտանեական պաշտամունքի միայն մէկ տեղ, կար բովանդակ Եոզեփսայի մէջ: Այսօր 700 եկեղեցի կայ: Տասը տարի առաջ կ'աշխատէին բնիկ 20 աւետարանիչներ միայն: Այսօր իբր 2,000 այրեր ու կիներ եկեղեցիին գործով կը զբաղին լիովին — դարձեալ ճիշտ հարիւրապատիկ աճում:» Եւ նոյն եպիսկոպոսը կ'ըսէ թէ աւետարանը Եոզեփսայէ տարուեցաւ շրջակայ գաւառները, այնպէս որ հիմա անոր աւերակները Պոլսոյ մէջ, հիւսիսակողմը Պոնտոսի մէջ եւ արեւմտակողմը Թորոսի մէջ լաւ հիմերու վրայ հաստատուած եկեղեցիներ կան, որոնք իրենց կարգին սկսած են աւետարանը տանիլ ալ աւելի հեռաւոր գաւառներ: Տեղացի բոլոր հովիւները եւ աւետարանիչները պահողն է տեղային եկեղեցին: «Ոչ ալ այս է ամէնը, երկրին եկեղեցիները եւ դպրոցները, թուով իբր 700, շինուեցան ու կը նորոգուին եւ կը պահուին բուն բնիկներէն: Մէկ խօսքով, բնիկ եկեղեցիին ամբողջ գործը, կրթական, հովուական եւ առաքելական, ամբողջովին կը հոգացուի տեղային ոյժերով: Անգղիական դրամ ըլլալով տասը փարա անգամ չգործածուիլը անոր համար:» Թըքըր եպիսկոպոսը Եոզեփսայի մէջ իր ստացած փորձառութեամբ եկեղեցիներու ինքնապահութեան քաջարի ախոյեան է միսիոնարական կռուանի վրայ: «Բնիկ բազմաթիւ Բրիտանեաններ,» կ'ըսէ, «միսիոնարներու եւ միսիոնարական ընկերութիւններու սխալ իմացուած մարդասիրութեան պատճառով կը զրկուին իրենց սեփական եկեղեցիին հոգալու անհաշուելի արտօնութենէն: Այդպիսի միսիոնարներ եւ ընկերութիւններ իմ կարծիքովս ծանր անիրաւութիւն մը կ'ընեն բնիկ այն եկեղեցիներուն, որոնց բեռները կը ջանան իրենք տանիլ: Կր զրկեն զանոնք աճամբ եւ զարգացմամբ կեանքի եւ գործունէութեան հասուն վիճակի մը հասնելու ամէնէն ապահով միջոցներուն մէկէն:» Եոզեփսայի Բրիտանական կառավարիչ Սըր Հէնրի Ճանսթըն կ'ըսէ, «Հարկաւ պէտք չէ կարծել թէ Պականտանները կամ Պաթորոնները իրենց կազմութեան մէջ բան մը չունին հին Ագաթի բնութենէն յորմէ հետէ Բրիտանեանութիւնն ընդունեցան: Այլ անտարակոյս անոնց խելքը սրուեցաւ, անոնց գաղափարները լայնցան եւ անոնց վնասակար նախապաշարումները փարատեցան նոր հաւատքին ընդունելութեամբ: 1900ի Եոզեփսայի եւ Մթեսայի եւ անոր Մուանկա որդոյն բարբարոսական օրերուն միջեւ գտնուած տարբերութիւնը ահագին է, եւ շարժման մեծագոյն բաժինն անտարակոյս վերագրելի է Անկիլքան եւ Կաթոլիկ միսիոնարներու քարոզութիւններուն:»

Ասկէ առաջ զրած ենք Մր. Մոթի ի ձափոն այցելութեան վրայ: Կր հաշուուի թէ ուսանող դասակարգէն զրեթէ 12,000 պատանիներ լսած են անոր ուղերձները, եւ իրենցմէ 1,000էն աւելին որոշած են ընդունիլ Բրիտանեանութիւնը եւ Բրիտանի հետեւի: Ասոնց հետ ալ կային քաղաքացի քանի մը երիտասարդներ, որով համագումարը 1,469ի կը հասնի: Այս արդիւնքները անոր համար

աւելի նշանաւոր են որ Մր. Մոթ երեք երկու անգամ չխօսեցաւ նոյն ունկնդիրներուն, եւ յաճախ կը ստիպուէր շոգենաւ կամ կառախումբ վազել ժողովէն անմիջապէս հոսել: Ամէն ժողովէ ետք նոր Բրիտանեանները կը յանձնուէին «պահպանման յանձնաժողովին» մը, որու պաշտօնն էր այցելել եւ հրահանգել նորադարձները:

Մր. Մոթի այցելութեան ժամանակ ձափոնի մէջ հղաւ նաեւ Ե. Բրիտ. Ընկերակցութեան համաժողով մը: Մր. Մոթ ձափոնէ Չին դոյոց, ուր նմանօրինակ համաժողով մը դուրսբերուեցաւ ի նախքին: Ներկայ էին իբր 600 Ձինացիներ եւ օտար 110 պատուիրակներ, որոնց մասնաւոր պատիւներ ընծայեց Լիու Քիւնկիճի փոխարքան: Ժողովներու միջոցին եթանասունէ աւելի մարդիկ, որոնց մէջ կային կառավարական երկու պաշտօնատարներ եւ զոյճի քանի մը դասախօսներ, հրապարակաւ ծանուցին թէ իրենց նպատակն է զԲրիտանոս ընդունիլ, եւ հիմաուր ց միսիոնարներ ըսին թէ Չինու մէջ երեք այսպիսի ժողով չէին տեսած: Մր. Մոթի վերջին յորդորն եղաւ «Հոգիով լեցուեցէ՛ք,» եւ պատուիրակները միկնեցան նոր յուսով ու նուիրմամբ վերսկսիլ իրենց գործը հոգիներու փրկութեան համար: — Չինու մէջ գործը շատ տեղ վերսկսուելու վրայ է, եւ առաջին գործերէն մին է հաւաքել յիշուցան եղած Բրիտանեանները: Ոմանք հաստատ մնացած էին, ոմանք զանազան կերպերով նահանջած էին իրենց կեանքերը ազատելու համար: Ոմանք մերթ ընդ մերթ ափիոն ծխած էին եւ ոմանք մէկ երկու անգամ բախտախաղ խաղացած: (Այնպէս կը կարծուի թէ Բրիտանեանները չեն ծխեր կամ բախտախաղ չեն խաղար:) Ոմանք Կոփամարտիկներէն վկայական գնած էին թէ գրամատոյցը չլքած է սուտը եւ դարձած է ճշմարտիւ,» բան մը՝ զոր Բրիտանեանները իրողութիւն կը համարին, եւ որ սակայն իրենց համար կը նշանակէ Կոփամարտիկներուն ըսել ուզածէն բոլորովին տարբեր բան: Ոմանք իրենց Բրիտանեանութիւնը ուրացած էին կամ հաւանած էին կուռքերուն խոնկ ծխել, կամ չաստուածի պատկեր մը փակցնել իրենց խոհանոցին մէջ: Բայց թէ եւ շատեր հաւածանքին ժամանակ այսպիսի բաներ ըրին, շատ միսիոնարներու վստահութիւնը աւելցած է նկատմամբ Ձինացիներու բարեպաշտութեան անկեղծութեան: Բան մը կը նշըմարուի վստահապէս, եւ այն է սա թէ Չին պիտի չգառնայ նորէն իրերու հին վիճակին: Եւ կը թելադրուի թէ հարուածը զոր Բրիտանեանական գործն ընդունեցաւ հոն՝ սկսած է օգտակար ըլլալ Բրիտանեան երկիրներու եկեղեցիներուն իրիւս փորձ անոնց համբերութեան, համակամութեան եւ հաւատքին նկատմամբ իրենց արտաքին առաքելութեան գործին: Չինկ իշխանը Փեքինի Կայս. համալսարանի նախագահ վեր. Տր. Մարթինէ խնդրած է դասախօսներուն լուր զրկել թէ հաստատութիւնը քիչ ատենէն պիտի վերաբացուի:

Պատ. Էտուրտ Ֆէրպէնք, Ամերիկեան Պորտի միսիոնար ի Հնդկաստան, կ'ըսէ թէ 1900 տարուին մէջ աւելի մարդիկ մկրտուեցան իր կայանին մէջ քան նախորդ 63 տարիներուն մէջ: Երեսուն դիւղեր Բրիտանեանական խնդրեցին, 70 գիւղեր ալ գանգատեցան որ աւետարան չբարոգութիւն իրենց: Հնդկաստանի Մթմոտական եկեղեցին տարեկան 20,000 մկրտութիւն կը տեղեկագրէ եւ հիմա 125,000 հոգիէ բաղկացեալ ժողովուրդ մը ունի

կիրականօրեայ դպրոցի 94,000 եւ առօրեայ դպրոցներու 34,000 աշակերտներով: Յօդուածագիր մը կ'ըսէ, «Բազաքակրթութիւնն արագ կը յառաջդիմէ Բրիտանեան երկիրներու ոճով եւ համեմատութեամբ մը որ չտեսնուիր ուրիշ ուրիշ երկրի մէջ: Այսօրուան Հնդկաստանը 40 տարի առաջուան Հնդկաստանը չէ:»

Լոնտոնի Միսիոնարական ընկերութիւնը շատ քաջալերուած է Մատակաւարի լուրերով: Կղզիին Ֆրանսական իշխանութեան ձեռք անցնելէն քիչ ետքը ձիգվիթները շատ վնաս գործեցին նորադարձներուն եւ եկեղեցիներուն: Բայց Ֆրանսացի Բողոքականները իրենց ազդեցութիւնը բանեցուցին կառավարութեան վրայ, եւ 1897էն ի վեր գործն յառաջ կ'երթայ նշանաւոր յաջողութեամբ: Նոր կառավարիչը կրօնական խնդիրներու մէջ անկողմնակալ է, վստահութիւնը վերահաստատուած է, եկեղեցի յաճախողներու եւ դպրոցի աշակերտներու թիւն աւելցած է, եւ միսիոնարական դպրոցներ եւ եկեղեցիի նոր շէնքեր շինուած են: Փարիզի եւ Լոնտոնի Բողոքական ընկերութիւնները համերաշխութեամբ կը գործեն, եւ գաւառի մը մէջ ուր երկու տարի առաջ Կաթոլիկ վեց եւ Բողոքական մէկ եկեղեցի կար, հիմա Բողոքական հինգ եկեղեցի կայ եւ Կաթոլիկ բոլոր եկեղեցիները փակ են:

Հավայեան կղզեխմբի ձափոնցիները գրեթէ 70,000 են եւ բնակչութեան հարիւրին 40ը կը կազմեն: Պատ. Տորէմըս Սքոտըր, որ հինգ տարի միսիոնարութիւն ըրաւ ձափոնի մէջ եւ որ քանի մը տարիէ հետէ մեծ եկեղեցիի մը հովիւ է Ամերիկայի մէջ, հաւանեցաւ գործել այդ ձափոնցիներուն մէջ, եւ իր եկեղեցին, նկատելով կարեւորութիւնը գործին որու կոչուած կը համարի նա ինքզինքը, դժկամակութեամբ ընդունեցաւ անոր հրաժարականը:

Մէլբըրէ Ռէյն-հետեւեալը կը հրատարակէ Թուրքիոյ «Աշակերտներ» յարանուանութեան եկեղեցիին գործին վրայ, պաշտօնական աղբիւրներէ առնելով. «Ժամանակէ մը ի վեր Թուրքիոյ մէջ բացուած միսիոնարական գործը գոհացուցիչ չէր: Ընկերութեան համար ընտրելի երկու ճամբայ կար միայն, կամ շատ մը Ամերիկացիներ զրկել որ եկեղեցիներու վերին հսկողութիւնն ստանձնեն եւ հազարաւոր տոյար ծախսեն դպրոցներու պահպանման համար, կամ ամբողջովին քաշուիլ դաշտէն: Որովհետեւ Թուրքիա զըրկուելու պատրաստ մարդիկ չկան, որովհետեւ զանաւոր չներիր դրամի անհրաժեշտ յաւելումներն ընել այդ դաշտին համար, եւ որովհետեւ Թուրքիոյ [միսիոնարական] դաշտը սահմանափակ է եւ նախապէս գրաւուած [այսինքն, աւետարանական ուրիշ յարանուանութիւններէ], Գործադիր ժողովը որոշեց յամենարեւ որ Արտաքին Առաքելութեան Ընկերութիւնը, որչափ կարելի է չուտով, քաշուի այդ դաշտէն՝ արդի բոլոր իր կրօնական շահերուն եւ իրաւունքներուն հետ հաշտ եղող եղանակով:» «Աշակերտներու» եկեղեցին արագ ծաւալեցաւ Ամերիկայի մէջ եւ կը պարունակէ աղնիւ շատ Բրիտանեաններ: Այսպիսի էին Կ. պոլսոյ նոյն յարանուանութեան միսիոնարները Պատ. Մր. Չէփմէն եւ իր ամուսինը, որոնք իրենց եկեղեցիին համակ նախանձաւոր ըլլալով հանդերձ լայն մտքի տէր են եւ կը յօժարին Բրիտանեական աշխատութեան մէջ գործակցել ուրիշ յարանուանութիւններու վերաբերող մարդոց:

Փոլինէզիոյ արդի բնակիչներուն թիւն է, կ'ըսուի, իբր 863,000, որոնց 323,500ը Բրիտ-

տոնեայ են : Դար մը առաջ ամէնքը կու-
պաշտ էին :

Տարի մը տուալ տիկին մը կը բնակէր Ա-
մերիկեան քաղաքի մը մօտերը, ուր 50 Ի-
տալացի գաղթականներ եկած էին աշխատել :
Երբեք չէին երթար անոնք եկեղեցի : Տիկինը
նեղուեցաւ անոնց այդ ընթացքէն : Անոնք
չէին գիտեր Անգլիերէն : Ուստի 50 Իտալե-
րէն Նոր Կտակարան գնաց եւ անոնց տուաւ :
Իրի ետքը անոնց-է մին եկաւ եւ հարցոց
թէ չկայ արդեօք եկեղեցի մը ուր երթային
եւ այդ գրքին ընթերցումը լսէին : Գործիչ
մը բերուեցաւ մօտակայ քաղաքէ մը, եւ
հիմա եկեղեցին ունի ինչ որ կրնայ կոչուիլ
Իտալական մասնաճիւղ մը :

ԿԱՏԱՐԵԼԱՊԵՍ ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈՒ

Պատիկ պատճառ մը կրնայ մեր երեւա-
կայածէն շատ մը մեծ արդիւնքներ ունե-
նալ, եւ խօսքեր կամ գործեր որոնք մեզի
չնչին կ'երեւան՝ կրնան ուրիշներու վրայ
ազդէ կամ գէշ ազդեցութիւն ընել խնդրին
համեմատ : Միտինարական թերթի մը մէկ
թղթակիցը այս տեսակ անակնկալ արդիւնք
մը կը պատմէ :

Իբր վեց տարի առաջ, մարդ մը Օզաքայի
(Ճափոն) մէկ փողոցէն կ'անցնէր, եւ ահա
անոր ուշադրութիւնը գրաւեցին մանուկնե-
րու միաբերան երգեցողութեան ձայները որ
կու գային փողոցին ներսէն, բնիկներու փոք-
րիկ տնէ մը : Մէկ կողմ դարձաւ մօտիկ ը-
նելու համար, եւ լսեց առաջին անգամ «Տէր
Յիսուս զիս կը սիրէ» երգը ճափոներէն լե-
զուով : Երգին խօսքերը ազդեցին անոր, եւ
մանուկներուն ուղղութեամբ պարզ բանախօ-
սութիւնը անոր վրայ խոր տպաւորութիւն
մը թողոց : Փողոցի կիրակնօրեայ դրպ-
րոց մըն էր այս, զոր միտինարութիւնը մը դե-
ռատի ճափոնցի օգնականի մը հետ կը կա-
ռավարէր : Մարդը բարի ընտանիքէ մըն էր,
եւ լաւ դաստիարակուած եւ կոմիւնիկոսի
Բարոյագիտութեան հմուտ, բայց ինքզինք
գինեմոլութեան տուած էր : Իրիկունները
քիչ անգամ զգաստ կը գտնուէր, գրեթէ
միշտ գինով կ'ըլլար : Անվստահելի էր եւ
սոսկուածի պատճառ իր ընտանիքին : Բայց
այս դէպքէն սկսելով, երբ տուն կը վերա-
դառնար պաշտօնատունէն, ուր փոքրիկ
դիրք մը ունէր, փոխանակ ոգելից ըմպելիի
չիչին գիմելու, ինչպէս էր իր սովորութիւնը,
կ'երթար Բրիտանիայի մատուռներէն մէկը
ուր քարոզութիւն կ'ըլլար, եւ աւելի բա-
նէր կը լսէր Յիսուսի սիրոյն վրայով : Իր
կիներ շատ ուրախ եւ երջանիկ եղաւ, վասն
զի ամուսինը բոլորովին հրաժարեցաւ խըմ-
տութէ, եւ հետեւապէս եղաւ խանդակաթ
հայր մը եւ հոգածու ամուսին մը : Մարդը
կատարեալապէս կերպարանափոխ եղաւ, այն-
պէս որ այնուհետեւ այլ եւս նոր մարդ մըն
էր : Մէկ երկու տարի անցաւ, եւ քարոզչի
օգնականի մը պէտք կար քաղաքներէն մէկուն
մէջ : Իրմէ խնդրուեցաւ երթալ, ինքն ալ
հաւանեցաւ, եւ գնաց իբրեւ պարզ օգնա-
կան մը եւ աշխատեցաւ ամենայն հաւա-
տարմութեամբ : Յաջորդ տարին Նաքաթու
կարեւոր քաղաքին քարոզչի պէտք եղաւ,
եւ այս մարդը զրկուեցաւ :

ՓԻԼԻՊՊԵԱՆ ԿԸԶԻՆԵՐՈՒ ԲՆԻԿՆԵՐՈՒՆ
ՔԱՆԻ ՄԸ ԱՌԱՍՊԵԼԱՔԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հետեւեալը, մօտեքս Փիլիպպեան կղզիներն
այցելող ճանապարհորդի մը ըսածին նախով,
անոնց մէջ կենդանիներու վրայ ընդհանրացած
շատ առասպելաբանութիւններէն մէկը քանին
կը ներկայացնէ : Ահա Նոյն եւ ջրհեղեղին

վրայով անոնց պատմածը : Եւ անոնք թիւն՝ որ
այլեւայլ ձեւով կը պատմուի աշխարհիս ա-
մէն մէկ մասին մէջ :

Երբ Նոյ, անոր ընտանիքը եւ ամէն տե-
սակ կենդանիներէ մէյմէկ զոյգ ապահով էին
իրենց խորշին մէջ, տեղատարափ անձրեւ
մը իջաւ եւ ծածկեց երկիրը : Բոլոր ստորին
կարգի կենսաւորները կորսուեցան : Մարդ-
կային սեռէն անոնք որ խեղդուելէ խոյս
տուին լեռներուն գագաթները փախչելով՝
կապիկներու փոխուեցան, իսկ անոնք որ
յուսահատօրէն իրենքզինքն ծովը նետեցին՝
ձուկ եղան : Ուրիշ առասպելաբանութիւն
մը Տարվինսն գաղափարին հակառակը
կը պարունակէ, քանզի կ'ըսէ թէ ժամանա-
կաւ կապիկը մարդ էր : Այն մասնաւոր մարդը
որ պատճառ եղաւ այս փոխակերպութեան՝
շատ ծոյլ էր, եւ անոր կիներ յոյժ ժիր էր :
Ասիկա օր մը նստած էր երեսը ձեռքերուն
մէջ առած, դանդաղօրէն դիտելով կիներ մինչ
անկա բրինձ կը ցանէր : Կիներ բարկացաւ,
եւ թիւ մը յափշտակելով անոր վրայ նետեց,
թէպէտ արագ մը մէկդի փախաւ իր կը,
բիրը անոր վարնուեցաւ, մտաւ անոր քամակի
ոսկորին մէջ, եւ եղաւ պոչ, եւ այսպէս
կապիկի փոխուեցաւ մարդը : Աղանին մարդ-
կային լեզուն կը հասկնար, կ'ըսէր : Ըստ ա-
ւանդութեան, այս թռչունը ատենով մա-
նուկ մըն էր, որ բարկացաւ երբ իր մայրը
չօղեց իրեն տալ քիչ մը բրինձ որմէ կերա-
կուր կը պատրաստէր ան, եւ տնէն փախաւ
ու նեփայի (տեսակ մը բոյս) երկու տերեւ
խոթեց իր ուսերուն վրայ իբրեւ թեւեր : Յե-
տոյ ծառի մը վրայ թռաւ, եւ թռած ատենը
մանկէ աղանի իոխուեցաւ : Աղանին
տակաւին կու լայ բրնձէ շինուած ան կերա-
կուրին համար : Փիլիպպեան կղզեցիք շատ մը
անասուն չաստուածներ ունին, բայց այն
մէկը որմէ մասնաւոր կերպով կը վախնան՝
Բալափինիթանն է, չղջիկներուն գլխաւորը :
Հետախուզելու ժամանակ քարանձաւները,
ուր սովորաբար չղջիկներ կը ժողովուին,
բնիկները յոյժ ակնածանօք կը խօսին այս
չաստուածին վրայ : Կը հաւատան թէ կրնայ
իրենց խօսքերը լսել եւ կրնայ խարազանե-
լով հանել իրենց աչքերը իր մաշկեղէն թե-
ւերով եթէ զինք վիրաւորող խօսքեր խօսին :
Բայց թերեւս անոնց ամէնէն հետաքրքրա-
շարժ առասպելն է պանքիվայի, այսինքն
մացառուտի թռչունին, նկատմամբ պատ-
մուածը : Այս թռչունը չհասկնար մարդկա-
յին խօսք, ինչպէս կը հասկնայ աղանին,
բայց մարդկային սեռին վրայ ունի իշխանու-
թիւն մը զոր չունի ուրիշ կենդանի : Տարին
անգամ մը ոգիները անոր կը շնորհեն հմա-
յելու այս կարողութիւնը, որպէս զի ոգի-
ներն ու թռչունները կարող ըլլան վրէժ առ-
նել մարդիկներէն որոնք իրենց մշանջնաւ որ
թշնամիներն են : Այդ օրը Լուծոնցի մայ-
րերը իրենց պատիկները իրենց բոլորաթիւ
կը հաւաքեն, վասն զի թարմ ակունքները կը
հրապուրուին այս թռչուններուն ձայնէն եւ
անոնց տարօրինակ ու քաղցր երաժշտութե-
նէն : Չափահասները չեն կրնար լսել զա-
նիկա : Պանքիվաները իրենց մէջէն կ'ընտրեն
ամէնէն մեծը եւ գեղեցիկը իբրեւ առաջնորդ
երաժշտութեան : Գեղին եղբրը կ'երգեն
անոնք, եւ մանուկները, մոռնալով իրենց
մայրերուն աղաքարութիւնները, կը վազեն
այդ երաժշտութիւնը լսելու : Կը գտնեն Պան-
քիվաները պզտիկ մանեակ մը ձեւացուցած,
որոնք կը պարեն եւ կ'երգեն ներդաշնակ :
Պատիկներն ալ կը պարեն եւ կ'երգեն, մինչ
թռչունները զանոնք հետզհետէ անտառին

խորերը կը տանին : Գիշերը կու գայ, եւ
Պանքիվաները անախորժ աղաղակով կը թռ-
չին կ'երթան : Մանուկները կ'արթննան
քունէ արթնցածի պէս : Չեն գիտեր թէ ո՛ւր
են : Խաւար եւ վառնդ ամէն կողմ կը պա-
տեն : Տունը անոնց մայրերը կու լան : Եր-
բմն, բայց քիչ անգամ, քանի մը շատ ծե-
րացած այր մարդիկ եւ կիներ ետ կը դառ-
նան եւ թափառելով կ'երթան իրենց բնիկ
գեղը : Անոնք տարակոյս չունին թէ անկէ
մեկնած էին դեռ նախորդ գիշեր միայն :
Բան չեն յիշեր, բայց ի անկէ թէ Պանքիվա-
ները այնքան անոյշ կ'երգէին որ իրենք հե-
տեւեցան անոնց սիրուն երաժշտութեան :

ՆՈՐԱԶԵԻՈՒԹԵԱՆ ԱՌԵՆՏՈՒՐԸ

Նորաձեւութեան առեւտրական կողմը բան
մըն է որ Փարիզ այցելող եւ դիտող անձի
մը ուշադրութեանը գրեթէ չկրնար վրիպիլ :
Ամբողջ քաղաքը աւելի կամ նուազ նուիր-
ուած է զգեստներու խնդրին : Կը հաշուուի
թէ իբր 50,000 գերձակներ եւ անոնց օգնա-
կանները կը գործեն քաղաքին մէջ : Խոշոր
տուններէն մէկուն տոհմներուն վրայ ակն-
արկ մը նետելով կը հասկնուի թէ Փարիզ այն
է ինչ որ կ'ըսէ թէ է զգեստեղէններու աշ-
խարհին մէջ : Թագուհիներն ու իշխանու-
հիները իրենց ընտրելագոյն շրջազգեստները
հոն կը յանձնարարեն : Միջատոյի եւ այլ
վեհապետներու պալատական կիները մաս-
նաւոր առիթներու մէջ Փարիզեան մեծ տու-
ներու գեղարուեստագէտներուն ստեղծած
զգեստները կը հագնին, եւ Հարաւային Ա-
մերիկայի գեղուհիները անոնց ամէնէն շատ
յաճախորդներն են : Օտար յաճախորդներու
յարմարցնելու համար չքեղ հանդերձներն
իցոյց դնելու նպատակաւ գործածուած ար-
ձանները այնպէս ընտրուած են որ կը ներ-
կայացնեն այլեւայլ ազգայնութիւններու —
Գերմանացի, Ամերիկացի, Սպանիացի — կի-
ներու միջակ տիպարներն ու կերպարանք-
ները : Չգեստներէն մէկը քանին կը ստեղ-
ծուին համեստ խանութներու մէջ, ուրիշ-
ներ՝ յարկաբաժիններու (ափարթըման) մէջ,
որոնք կը բնէ չեն նմանի գործի հաստատու-
թիւններու : Փագէն Տան նման տեղերը
գրեթէ թատրոնի երեւոյթ ունին իրենց ըն-
դարձակ սենեակներով եւ լաւ հագուած
սպասուորներով : Իգական սեռէն եղող այն
անձինք, որ յաճախորդ քաշելու մէջ կը յա-
ջողին, տարեկան 15,000է մինչեւ 20,000
Ֆրանք թոշակ կ'ընդունին : Ժողովրդային
հաստատութեան շահերը մեծ են, բայց շատ
կախում ունին օգնականներուն անձնական
նկարագրէն : Բացարձակապէս էսկան են
ուշիւ հեռատեսութիւն, փորձառութիւն եւ
կիրթ ճաշակ : Ի Փարիզ զգեստ պատրաստող-
ները յոյժ մեծ աշխատութիւն կու տան եւ ձիգ
կը թափեն հասկնալու համար իրենց յաճա-
խորդներուն վիճակին տատանումներն ու փո-
փոխութիւնները : Այս յաճախորդներէն շատը
քաջ ծանօթ են հոնորութեան : Խնամով
ի նկատ կ'առնուի միշտ նաեւ այդ գործա-
տէրներուն վարկը : Իրօք քիչ մը ընտիր ճա-
նաչողական կարողութիւն միշտ պէտք է
այս բաներուն մէջ : Թէպէտ Փարիզ է նորա-
ձեւութեան կեդրոնը, ամբողջ Գաղղիա կ'օ-
ժանդակէ գործածուած նիւթերուն արտադ-
րութեան մասին : Ամբողջ քաղաքներու, որ-
պիսի են Լիոն, Ամիէն, Ռուպէ եւ ուրիշ-
ներ, բարդաւաճումը Փարիզի զգեստ պատ-
րաստողներու գործածած նիւթերը պատրաս-
տելէն կախում ունի : Կը հաշուուի թէ ոչ
նուազ քան 1,400,000 վարպետներ եւ գոր-

ծառերն են կ'աշխատին նորաձեւութիւն եւ անոր նիւթերը հայթայթելու : Եւ որովհետեւ քմահաճոյքը միշտ գլխաւոր տարրն եղած է նորաձեւութեան, այս ճարտարութեան ներքին ալ շարունակ ենթակայ են փոխուելու :

ՇԱՔԱՐՆ ԻՐԻՅԻ ԿԵՐԱԿՈՒՐ

Մարդ կրնայ, առանց շատ տանջելու իր յիշողութիւնը, միտք բերել այն օրերը երբ բժիշկներ լրջօրէն կը բողոքէին շաքարի կիրառութեան դէմ : Մայրերու կ'ազդարարուէր թէ իրենց զաւակներուն առողջութիւնը կը վնասուի շաքարէ : Թէպէտ անիկա յոյժ խնայութեամբ ալ տրուի անոնց : Շաքարը ձկն տաքցնէր, որովայնի պնդութիւն կու տար, եւ մեծ քանակութիւնով մարսողական հիւթ կը պահանջէր պտալանձօրէն մարսուելու համար : Նաեւ կը վնասէր շնչառական դործարանները եւ կը նպաստէր աղիքներու ճնշներու գոյացման : Հիմա «բոլոր ասոնք փոխած ենք», եւ աւելի լուսաւորեալ վարկածներ կը տիրեն այժմ : Այլեւայլ երկիրներու մէջ բժիշկներ համոզուեցան թէ իրենց ընթացքները սխալ էին : Անոնց մէջէն իրենց գաղափարը փոխող առաջիններէն մին եղաւ Միշէլ Լէփի, Գաղղիացի քաջածանօթ առողջաբանը, խոստովանելով թէ շաքարը առողջարար ուտեստ է : Փրօքտօն եւ Քրիւլէյիլէ պաշտպանեցին սոյն տեսութիւնները, որոնց տալիսն է հեղինակը «Շաքարը կը բաղկացնէ աղբատին դեղարանը», առաձինն եւ կ'ըսէր թէ անոր քսակը միայն կը նեղուի : Շաքարը գրեթէ ընդհանրութեան դատապարտուելէն ետքը ներկայիս մէջ առաջնակարգ դիրք մը կը զբաւէ ուտեստներու ցուցակին մէջ, եւ կը վախճուի որ եթէ խոհեմութեամբ չսպառուի անիկա, անոր սիրահարները զանիկա չափազանց պիտի գործածեն եւ վնաս յառաջ գայ : Այսու ամենայնիւ անկարելի է շաքարին պատուական ուտեստ մը ըլլալն ուրանալ, եւ երբ կ'իմացուի թէ անոր սպառումը աշխարհի մէջ կրկնապատկուած է տասնընինգ տարիներէ հետէ, եւ թէ Մեծ Բրիտանիոյ մէջ մարդ գլուխ երեքպատիկ եղած է անոր սպառումը քառասուն տարի առաջուան բողոքաւորումէ, աղէկ կրնայ հասկցուիլ թէ շաքարը ինչ յարգ գտած է ներկայ սերունդին առջեւ : Տր. Կարտնըր, շաքարին իրերեւ ուտեստի արժէքին վրայ խօսած ատեն, կ'ըսէ թէ անիկա դիւրաւ կը մարսուի եւ կը ծծուի կազմութեան մէջ : Դիւրաւ կ'աւարտուի իբրեւ ոյժ արտադրող նիւթի մթերք մը : Եւ սոյն ձեւին մէջ առ ձեռն պատրաստ կը գտնուի որ ատեն որ պահանջուի : Կատարելապէս կ'ոքսիտանայ առանց յումայէտս վատնուելու, եւ մրուր չթողուր : Տր. Կարտնըր, որ եռանդով կը խօսի շաքարին արժանիքին վրայ, Բրիտանացի ժողովրդին աշխարհիս մէջ ամէնէն շատ շաքար գործածելուն կ'ընծայէ անոնց անցեալ վերջին կէս դարուն մէջ այնքան մեծապէս հասակի բարձրութեամբ, մարմնային ծանրութեամբ եւ առողջութեամբ աճելը : Գերմանական բանակի իշխանութիւնները 1897ին փորձեր կատարեցին շաքարին անդարար եւ զօրացուցիչ յատկութիւններուն նկատմամբ, եւ լիովին հաստատուեցաւ թէ անիկա գրեթէ անհաշուելի արժէք ունեցող յաւելում մըն է զինուորին ուտեստին վրայ : Կը յայտարարուի թէ քանի մը կտոր շաքարը մոգական դեր մը կը կատարէ ինչպէս ծարաւը մարելու մասին՝ նոյնպէս եւ յոգնութեան դէմ : Բրիտանական կառավարութիւնը Գերման

նացւոյ օրինակին հետեւելով հիմա իր իւրաքանչիւր զինուորին օրական 37 կրամ շաքար կու տայ : Այս փորձին արդիւնքը յոյժ գոհացուցիչ եղած է Հարաւային Աֆրիկի պատերազմին մէջ :

ՌՈՒՍԻՆՅՈՑ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒՆ ԲԱԶՄԱՄԱՐԻՈՒԹԻՒՆԸ

Ըստ վերջին մարդահամարին, որ երկու տարի տեւած է, Ռուս պետութեան մէջ կը գտնուին երեք քաղաք միայն որոնք կէս միլիոնէ աւելի բնակիչ ունին : Սբ. Փետրոսպոլսն ունի 1,267,000 բնակիչ, Մոսքուա 988,000 եւ Վարչաւիա 614,800 : Այնուհետեւ կու գայ Օտեսսա 402,000 բնակիչով, Լոճ 314,900, Րիկա, 283,000, Քիէվ, 249,000, Խարքով, 171,000, Թիֆլիս, 170,000, Վիլնա 160,000, Թաշքէնթ 157,000, եւ Սարաթով, Քազան, Եէկատէրինաւ, Րոսթով Տոն գետին վրայ, Աժաքիսան, Պաքու, Թուլա եւ Քիշինէվ 133,000է մինչեւ 108,000 բնակիչներով : Կան 35 քաղաքներ որոնք 50,000ի եւ 100,000ի մէջտեղ բնակիչ ունին, եւ 82 քաղաքներ 10,000է մինչեւ 50,000 բնակիչ : 139 քաղաքներու եւ աւաններու մէջ, ուր մարդահամար կատարուեցաւ, իգական սեռը քիչ մը աւելի է արականէն : Բոլոր միւսներուն մէջ արական սեռը իգականէն շատ մը բազմաթիւ է : Ուսման մէջ իգական սեռը արականին հարիւրին դէմ 70 է միայն : Ռուսական այն քաղաքներուն մէջ, որոնց բնակչութիւնը ամէնէն աւելի աճած է, Լեհական կեդրոնը Լոճ նշանաւոր կերպով առաջին կը հանդիսանայ : Տասնընինգ տարի առաջ, Ռուսական Մանչէսթըր կոչուած այդ քաղաքը իբր 25,000 բնակիչներով տեղ մըն էր, մինչ հիմա 315,000 ճարտարութեամբ բնակիչներ ունի :

ՆՈՒԱՂՈՒՄ

Նուաղելու մօտ եղողին ականջները կը խօսին (չնայած), տեսողութիւնը կ'ազօտանայ, գաղափարները կը շփոթին, եւ միտքը անկարող կ'ըլլայ գործելու, դէմքը մեռելատիպ դեղնութիւն մը կը ստանայ, ճակտին վրայ ցուրտ քրտինք կու գայ, անդամներուն ոյժը կ'ամ շատ անհաստատ կ'ըլլայ եւ կ'ամ կ'երթայ բոլորովին, եւ եթէ բուն նուաղում տեղի ունենայ, տառապող անձը կ'ընկնի, եւ իրօք այնպիսի վիճակի մէջ կ'իյնայ որ շատ կը նմանի մահուան, եւ որ կրնայ մահուան փոխուիլ : Ինչպէս շատ անգամ ըսուած է, նուաղման ուղղակի պատճառն է արիւնին՝ ուղեղին մէջէն ըրած շրջանին պակսիլը : Յայտնի է թէ նուաղած անձի մը խելքը գլուխը բերելու ջանքերուն մէջ, անոր այս վիճակը պէտք է փոխել որչափ կարելի է շուտ : Եւ այս նպատակին համար պէտք է զանիկա կռնակի վրայ պառկեցնել, գլուխը մարմնին հաւասար ցած դիրքով, որպէս զի տկարութեամբ գործող սիրտը արիւնը գէպի վեր մղել աշխատելու չհարկադրուի, այլ՝ հորիզոնական ուղղութիւնով : Պարանոցը եւ կուրծքը պէտք է մերկացնել, առատ մաքուր օդ հաղորդել, երեսին վրայ քիչ մը ջուր սրսկել եւ ժամանակ ժամանակ քթին բռնել գրգռիչ գոլորշիներ, զոր օրինակ՝ ամոնիակ : Քիչ մը ջրախառն օդի կամ գինի, եթէ հիւանդը կարող է կլել, կրնան տրուիլ : Սրտին վրայ եւ բոլորտիքը պէտք է ուժով չիւր ձեռքով կամ խոշոր կտաւով եւ ուրիշ միջոցներով երբ դժուարութիւն կայ վերականգնութիւն ձեռք բերելու :

Պէտք է միտք բերել թէ կաթուածի կամ

անդամալուծութեան առաջին քայլն է նուաղում, նաեւ թէ՛ եթէ հիւանդութիւնը աւրին կորսնցնելու հետեւանք է, անոր սաչափ ժամանակ շարունակուած կրնայ ապահովութիւնն ըլլալ հիւանդին : Երկու պարագային մէջ ալ գրգռիչ դարմաններ շատ զգուշութեամբ պէտք է գործածել :

ԱՅԼԵԻԱՅԻՔ

Հիմա ընդհանրապէս ճանչցուած իրողութիւն մըն է թէ անքնութեան ամէնէն մեծ պատճառներէն մին շատակերութիւնն է, որմէ սովորաբար կը հետեւի մարսողական գործարաններու վիճակի խանգարում, եթէ ոչ աւելի ծանր բաներ : Այսպիսի պարագաներու մէջ դարմանը բաւական յայտնի է : Անքնութեան շատ դէպքերու մէջ տեսնուած է թէ երկարաձիգ եւ յամառ անքնութիւններ բուժուած են ծովապահութիւնով : Անքնութեան քիչ դէպքեր կան իրօք, որոնց մէջ չերեւնայ թէ քիչ եւ յարմար ուտեստ ուտելը աղէկ արդիւնք ունի : Անկողին մըտնելէ անմիջապէս առաջ առատ ջուր խմելը յաճախ շատ օգուտ կ'ընէ : Խորունկ շնչառութիւն, շունչը ըստ կարի երկար առնել եւ կրկնել այսպէս յատուկ ջանքով, առ հասարակ կը յանձնարարուի իրերեւ դեղ ժամանակ ժամանակ պատահող անքնութեան, եւ գլխաւոր նպատակն է միտքը արգելել մտածելէ :

— Էլէմէլէլ Ուլըւ կ'ըսէ, Ինկատ առնելով Անգղիոյ խոնաւութիւնը, անիկա եղականապէս քիչ ունի ջուրի ոյժեր : Երկրին ամէն կողմը ջուր կայ, բայց գրեթէ չկայ կաթիլ մը ջուր մեքենաներ շարժելու համար : Հեռաւոր ապագայի մը մէջ, երբ հանքածուխը հատնի, այս կրնայ պատճառ ըլլալ երկրին մեծապէս վնասուելուն : Միւս կողմանէ, բոլորովին մտքի հակառակ չէ որ այդպիսի ժամանակ մը ալիքներու շարժիչ ոյժին կիրառութիւնը կարենայ յոյժ զարգացած ըլլալ, երբ սիրուն այն պղտիկ կղզին իրեն համար նորէն նպաստաւոր շատ բան պիտի ունենայ : Վասն զի ծովերը յարածած անհանգարտ են անոր ափունքին շուրջը :

— Այն ընդհանրացած գաղափարը թէ Գերմանացիք ամէնէն աւելի զարեջուր խմող ժողովուրդն են, կը հերքուի Անգղիական Առեւտրական Վարչութեան կողմանէ : Անցեալ տարի իւրաքանչիւր Գերմանացի, միջին հաշուով, 27 կալոն խմեց, մինչ իւրաքանչիւր Անգղիացի միջին հաշուով խմած է 32 կալոն : Միացեալ Նահանգներու մէջ իւրաքանչիւր անձի խմածը Գերմանացիի մը խմածին կէսէն պակաս էր : Ի բաց առեալ Պելճիացիները, աշխարհիս մէջ ամէնէն աւելի շատ զարեջուր խմողներն են Անգղիացիք, եւ սպառումը արագութեամբ աւելցած է վերջին տասնընինգ տարիներու մէջ : Ոգեկից ըմպելիներէ ի սպառ հրաժարուած շատ մեծ փոփոխութիւն մը պիտի ներմուծէ ելեւմտացոյցներուն մէջ, վասն զի անցեալ տարի Մեծ Բրիտանիոյ զուտ հասոյթին առ հարիւր 36ը զարեջուրի, գինիի եւ ոգեկից ըմպելիներու տուրքերէն գոյացաւ :

— Ձէթը (զէյթ եաղը) շատ օգտակարութիւններ ունի, բայց անոր տեղը շատ ուրիշ իւղեր կը գործածուին, եւ քիչ աղցաններ (սալաթա) կը պատրաստուին առանց անոնցմէ մէկուն : Բամբակի սերմին իւղը, շատ կը գործածուի անոր տեղը, բայց եփպտական թերթի մը նայելով, ասիկա ալ քիչ ժամանակէն պիտի ունենայ հզօր մրցակից մը, արեւածաղիկին սերմը : Կը թուի թէ Գեր-

մանացի քիմիականներու փորձերը համոզած են զանոնք թէ այս ածան նիւթը օգտակար պիտի ըլլայ, եւ թերեւս քիչ ժամանակէն առեւտրական ընտիր նիւթ : Կը թուի թէ շատ կիրառութիւններ պիտի ունենայ : Եւ բացի գործածուելէ իրեն կանթեղներու իւր պիտի կարենայ գործածուիլ ներկերու մէջ նաեւ օճառաշինութեան համար :

— 1900ին հրատարակուած թուանշաններուն նայելով կատաղութեան ախտէն բժշկուող 1,420 անձեր դարմանուեցան Փասթօրեան Հաստատութեան մէջ ի Փարիզ : Ասոնց մէջէն 11ը մեռած են կատաղութենէ : Այս վերջիններէն 6ը մեռան իրենց դարմանումին աւարտելէն 15 օր ետքը, եւ մէկը կատաղութենէ մեռաւ դարմանման միջոցին : Այս եօթը զէպքերը հաշուուած չեն հետագայ ցուցակին մէջ, վասն զի շուներու վրայ կատարուած փորձերէն ետքը, կ'ենթադրուի թէ, յիշեալ 15 օրերուն մէջ մեռնողներուն ջղային կեղերներուն ներգործած է ժահրը, դարմանումին կատարելապէս ներգործելէն առաջ : Թուանշանները կը ցուցնեն թէ 1,413 անձեր դարմանուած եւ 4 մեռած են : Վերջին տասը տարիներու մէջ դարմանուածներուն թիւը 1,800է մինչեւ 1,400 եղած է, եւ մահերուն թիւը 7էն մինչեւ 3 :

ՔՐԻՍՏՈՆԵՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

(Սահակ Դաբլեան, Վան)

2.

Երկու անբարեկամ մէջ կախալ

Աստուածաշնչական պատմութիւնը թէ երկիրը նիւթեղէն գունդ մըն է եւ անջրպետին մէջ կախեալ է ոչինչի վրայ՝ կը հաստատուի ամենաբարձր գիտութեամբ : Աւելիկա հիւսիսը պարապ տեղին վրայ կը տարածէ ու երկիրը ոչնչին վրայ կը կախէ (Յուդ. Ի. 7) : Արդ, աշխարհը կը հաւատացուի ըլլալ գունդ մը կամ ծիր մը շրջապատեալ ամէն կողմերէ միջոցով, եւ դատարկ միջոցն է «ոչնչութիւնը» : Բոլոր արեգակներ, լուսաւորներ, մոլորակներ, աշխարհներ են կամ կը թուին լինիլ գունդեր : Բայց թէ գնդաձեւ կամ տափակ, երկիրը կախեալ է անջրպետի մէջ, կախեալ լոկ ձգողութեան լարերէ, եւ ձգողութիւնը Աստուծոյն է : Ուրեմն հոս ունինք ներշնչեալ նկարագրութիւն մը աշխարհին, որ Աստուծոյ ձեռամբ կախեալ է գունդ եւ ազատ անջրպետին մէջ : Կը գտնեմ զայն Յոբայ մէջ որ Աստուածաշնչի ամենահին գրողներէն մէկն է : Երտա՞կ է ան, գիտական է : Թուի ինձ լսել որ կ'ըսէք, «Արդարեւ չիտակ է, դարմանալի է» :

Բայց ի՞նչ ըսաւ նախնեաց իմաստութիւնը : Ահա, թէ երկիրը կը հանգչէր փղի մը վրայ, եւ փղը կը կենար ծովակրիայի մը վրայ, եւ կրիան ինչի՞ վրայ : «Ապառաժից» ըսաւ ծերունի մեծայրը փոքրիկ չորս տարեկան հարցնողի մը : Բայց ապառաժներն ինչի՞ վրայ կը հանգչին, մայր, ըսաւ : Ինչո՞ւ, զաւակս, միթէ ապառաժները մինչեւ վարը չեն երթար : Եւտ հին մատենագիրներ, որ իրենց գաղափարները ամէն իմաստութեան համագումարը համարեցին, կ'ըսէին թէ երկիրը տափակ էր եւ եօթնայարկ, եւ թէ Հերքուլեսի սխները — ձիարալթարի ներդուց — էին երկրին ծայրը, կամ վայրը ուստի կը ցատկէին վար իսանդարաւետ եւ ի տարտարոս : Նախնիքներէն ոմանք հաւատացին թէ երկիրն էր գունդ մը եւ թէ կրնային անոր բոլորաբար երթալ, բայց 1507ին էր որ այս հաւատքը լրջօրէն առաջարկուեցաւ, եւ կոպերնիկոս զառաջինն խորհեցաւ թէ ա-

րեգակն էր կեղերն մեր տիեզերքին եւ երկիրը կը հոլովէր անոր շուրջը, մինչ լուսինը կը հոլովէր երկրին շուրջը : Սովորաբար կը կարծուէր թէ երկինց մէջ բոլոր տեսանելի գունդերը կը հոլովէին մեր փոքր երկրին շուրջը : Բայց Աստուածաշնչը չնպաստեց այդ սխալին : Մարդիկ երբեք երկրին շուրջը կէս ճամբան չզգացին՝ անոր գնդաձեւութիւնը ապացուցանելու մինչեւ Գոլոմպոս, որ ըրաւ այնպէս 1492ին : Թերեւս ոչ ոք երբեք կատարելապէս չըջանաւարկեց երկիրը մինչեւ որ Բէֆթին ձէյմս Բուք կատարեց զայն 1771-73ին : Այսօրուան գիտական աշխարհի լաւագոյն խորհողները կը համարին երկիրը մեծ գունդ մը նիւթի, լուսաւորի մը պէս կախեալ կամ գունդ մը ի միջոցի, զինքը շրջապատող մթնոլորտով որ շուրջանակի պատեալ է դատարկ ոչնչութիւնով, եւ կը հանգչի ոչ այլ ինչի, այլ անտեսանելի, խորհրդաւոր ձգողութեան լարերուն վրայ : Բայց մարդիկ որքան միջոց առին գիտական օգնութիւններով գտնելու իրողութիւն մը, զոր Աստուածաշնչի հին գրող մը գիտէր զրեթէ 3,000 տարի առաջ, եւ որոյ ըստ ամենայնի անգէտ էին իր ոչ-ներշնչեալ ժամանակակիցները : Ուրեմն Աստուածաշնչը ճշմարտապէս գիտական չէ :

Աստուածաշնչը կ'ըսէ թէ մեր երկրէն դուրս տարածուող երկինքը ընդարձակ աստղաբան մըն է անսահման միջոցին մէջ : Եւ Աստուած հաստատութիւնը ըրաւ եւ հաստատութիւնը երկինք (Ծն. Ա. 6-8) : Նա այս հաստատութեանը մէջ զրաւ շարժող հոլովող արեգակն ու լուսինը : Արիստոտէլէն սորված՝ Լատիններն ու Յոյները կը հաւատային թէ մեր գլխուն վրայ եղած կապոյտ տաճարը կը վերջանար ութերորդ երկնքի մը մէջ, որ իրեն վերջնական սահմանն ի միջոցի՝ էր կայուն, հաստատուն եւ քիւրեղային : Թէ անկէ անդին ի՞նչ կար՝ ատենք երբեք չպատմեցին մեզ : Այսպէս Լատին Վուլկազա Աստուածաշնչը — Հոմի Աստուածաշնչը — փոխ առաւ սուտ խօսքը եւ Անգղիոյ Յակոբոս թագաւորին թարգմանիչները օրինակեցին զայն : Դա սխալ մը կը կրէ յինքեան, զի անտարակոյս վախճան մը չկայ միջոցին, չկայ հաստատուն քիւրեղեայ պատուար մը հեռուն՝ համայն լուսաւորներէն անդին : Դարձեալ, հաստատութեանը մէջ Աստուած զրաւ արեւն ու լուսինը : Եւ ատենք զրուած չեն հաստատութեան, այլ տարածութեան մը մէջ : Զշմարիտ ծանօթութեանը մէջ Աստուածաշնչն առանձին կը կենայ : Թող տարածութիւնն ըլլայ ներշնչեալ բառը, եւ դա՞ ոչ միայն կ'ուղղէ սխալ մը, այլ ճշդիւ կ'արտայայտէ Մովսէսին մէջ եղած ներշնչական գաղափարը, ճշմարիտ գաղափարը : Եւ այս, ու չէ թէ Արիստոտէլեան գաղափարը որ շատոնց կորսուած է — Անհուն անդունդի Մովսէսական այս խորհուրդը — մեծ լուսասփիւռ խորութիւն մը — բոլորովին գիտական է : Ոչ ոք կ'առարկէ ասոր : Հեռագիտակիւն բոլոր գիտերը կը հաստատեն հին վարդապետութիւնը : Դա Աստուածաշնչի էն առաջին երեսին վրայ կը կենայ, ուսուցուած այն կարի անարգեալ Մովսէսով : Եւ այսպէս իրական գիտութիւնը զեղեցկապէս կը դնէ իւր կնիքը յայտնութեան իրողութեանց, եւ կ'ապացուցանէ զայն զոր մարդկային իմաստութիւնը երկար ժամանակէ հետէ կ'ուսանի : Ներշնչութեան գերագոյն իմաստութիւնը յայտնապէս կը հաւաստէ սկիզբէն Աստուածաշնչին պնդելը թէ երկիրը ջրէն ծնաւ՝ գիտական է : Այս կէտին վրայ եղած

փաստին պաշինք մի քիչ : Մովսէս կ'անուանէ ջուրը իրեն առաջին տարրը, որ ի վերջոյ կործանեց երկիրը մեծ ջրհեղեղին ժամանակ : Արդ բոլոր հնագոյն, բարձրագոյն ազգերը, Փիւնիկեցիք, եւն., բոլոր վաղեմի աւանդութիւնները, ինչպէս ցուցած է Տոնէլի իւր «Ազլանդիսին» մէջ, կը հաւատեն նոյն բանը, եւ կ'արտայայտեն թէ ջուրն ու օդը (եւ ոչ հուր) կային մեր գունդին ծննդեանը առեւ : Ասոնք ամէնը կը զօրացնեն զՄովսէս : Եւ ոչ ոք տարբեր կերպով սորվեցուց մինչեւ 1680ին, երբ Լէյպնից, ուսեալ Գերման տարրաբանը, յայտնեց սա վարկածը թէ երկիրը ծնած էր կրակէ : Հոս զառաջինն ելաւ հրեան հակառակ ջրէ-դէ-ի կամ արարչութեան՝ Աստուածաշնչական վարկածը : Բովանդակ աշխարհին վրայ տարածուած է դա, բայց Աստուածաշնչին մէջ չգտնուիր : Լէյպնից սորվեցուց թէ կրակիդ ապառաժը, որ ամենաստորինն ըլլալը քաջ ճանչցուած է, հրային ծագում ունի, թէ երկիրը որ արտադրուեցաւ սպիտակաջերմ արեգականէ՝ երբեմն էր հրաշէկ զանգուած մը հեղուկի, զոր դարեր խտացուցին, շոգիացուցին եւ պաղեցուցին, վերջապէս կեղեւ մը բերելով, որուն վրայ մարդիկ կը բնակին : Բայց կրնայ ճշմարիտ ըլլալ միայն այն վարկածը, որ ամէնէն լաւ կը յարմարի Ծննդոց գրքին տառին հետ : Եւ գլխաւոր գիտական խորհուրդը վերջապէս տրամադրեալ է մերժել Գերման վարկածին գաղափարը, որ կ'ըսէ թէ երկարատեւ պաղող ընթացքը որով կրանիդը ձեւացաւ՝ առեւց 300,000,000 տարի : Այժմ նոյն իսկ հիմնական կրանիդը կը համարուի արդիւնք ըլլալ ոչ թէ հրայ, այլ ջրայ : Երեւելի երկրաբաններ կը պաշտպանեն վերջին վարկածը, եւ Սկիոքոֆի Բէֆֆան երկրաբան եւ Ուէլսի երկրաբանութիւնը կուտան Նեպտունեան (ծովային) ծագում մը հնագոյն ապառաժից : Զարլա Լայել ընդունեց ջրային վարկածը եւ Տր. Փէթրոսըն կ'ըսէ, «Գաղղիացի երեւելի տարրագետ Տոպրին եւ Բոզ ցուցուցին անոր ճշմարտութիւնը, քիմիապէս ապացուցանելով թէ կրանիդը ինչպէս ջրակազմեալ է : Ինչիւ ետքը, Աւետարանական դաշնակցութեան ներկայութեան, 1884 Յունուարին կարգացուած ուսումնական ճառի մը մէջ, Տր. Արմիդէյն ըսաւ : «Երկրաբանական գիտութիւնը լի է հիացարար շփոթութիւններով, որոց մասին ընդարձակօրէն բաժնուած են անոր կարողագոյն մեկնիչները : Բաւորդ դար մը առաջ երկրաբանութիւնը սորվեցուց թէ կրանիդն երբեմն հալած վիճակի մէջ էր եւ թէ կոյր էր մարդը որ չէր կրնար տեսնել զայս : Այժմ նա ամենայն պաղութեամբ եւ նոյնչափ վստահութեամբ կը պատմէ մեզ թէ կրանիդը ամենեւին հալած չէ, այլ թէ արդիւնք է ջրոյ արտադրութեան ի ներքոյ մեծ ճնշման եւ մեղմ տաքութեան » Սա կը համաձայնի Մովսէսական Սուրբ Գրոց : Կրակ չյիշուիր Ծննդոց մէջ մինչեւ Արարհամին ժամանակը, իսկ ջրերն ու ծովերը տասներեք անգամ կը յիշուին առաջին գլխուն մէջ : Կրնայ ըլլալ որ Գրիստոնեաներն ալ դեռ եւս գտն հաւատալու Աստուածաշնչին ճշմարտութեանը, որ կը պատմէ մեզ թէ երբ եւ ո՞ւր կրակը սկսաւ եւ ո՞վ վառեց զայն (Բ. Օր. Լ. 22) : Եւ այսպէս երբ Գերման անհաւատութիւնը ունեցաւ իւր օրը, մինք վերջապէս եկանք սիրելի հին Գրքին պատմական եւ գիտական ծանօթութեան, որոյ Ամենակարող հեղինակին հարցուց տեսանողը, «Ո՞վ սորվեցուց անոր գիտութիւնը» (Ես. Խ. 14) : Անոր ճամբան

կատարեալ չէ՝ Աստուածաշնչի իրայայտու-
թեանց գիտական հաստատութեան ուրիշ
շատ նշանաւոր օրինակ մը կը գտնուի Ծննդոց
մէջ գրուած պատմութեամբ մը որ կը վե-
րաբերի Զրհեղեղէն։

Աստուածաշնչի պատմութիւնը ճիշդ է,
կ'ուսուցանէ միանգամ պատահումն տիեզե-
րական ջրհեղեղի։ Սուտ գիտութիւնը կ'ու-
րանայ զայս, կը հնարէ շաւառ-շաւառ առաս-
պելը, կը հնարէ երկրի վրայ Ադամայ պարզ
ընտանիքէն դուրս ուրիշ սեռեր, եւ կ'ուզէ
սահմանել ջրհեղեղը Արեւմտեան Ասիոյ գա-
ւառին եւ Ադամայ միջանի սերնդոց։ Բայց
Սուրբ Գրքերը միօրինակ կը հաւաստեն
թէ ջրհեղեղը պարունակեց մարդկութեան
ամբողջ օգն ու երկիրը։ Գործածուած բա-
ռերը սահման պիտի չլիցնեն։ Ասոնք են
«Երկիրը» — անատեն եղող աշխարհը, «բո-
լոր մարմին», «ամէն կենդանի բան», «ա-
մէն բան որ երկրի մէջ է», բոլոր բարձր
բոլորները որ երկրին տակն էին «եւ լեռ-
ները ծածկուեցան», «ամէն մարդ», «ամէնքը
որ ցամաքի վրայ էին» մեռան, ամէն մարմին
մեռաւ։ «Միայն Նոյ եւ իւր ընտանիքը, ու թի-
հոգի, ապրեցան։ Ոչ մի լեզու կրնար աւելի
որոշ տալ գաղափարը թէ ամէն մարդկային
էակ եւ երկրի վրայ ամէն տեսակի բոլոր
կեանքը — ի բաց առեալ տապանին մէջ ընա-
կողները — կորսուեցան, կորսուեցան Եփ-
հայի համար, Բրիստոսի ամփոփ եւ արագ խօսքն
է «Զրհեղեղը եկաւ եւ ամէնքը վերցուց»
(Մատ. Ի. 39)։

Իւրաքանչիւր ազգի ձայնը կը հաստատէ
զՄովսէս։ Ամէնն ալ ունին աւանդութիւն
մը, ոմանք գրուած պատմութիւն մը ըն-
դարձակ հանրածաւալ ջրհեղեղի մը։ Արե-
ւելքի ամենահին հեթանոս գրողները, Նիւ-
տացիք, Ղուկիանոս եւ Պլուտարքոս կը հաս-
տատեն զայն։ Բոլոր վաղեմի դիցաբանու-
թիւնը կ'ուսուցանէ զայն։ Ղուկիանոսի
Յունաստանը որ կը պատմէ Դեկալիոնի
պատմութիւնը՝ շատ մօտաւորութիւն ունի
Մովսէսական պատմութեան։ Հնդկաստանի
Վէտաները կու տան Պրահմանական պատ-
մութիւն, որ շատ նման է Ղուկիանոսին։
Թէ՛ Ղուկիանոս եւ թէ՛ Բոլինգերեան աւան-
դութիւնը, կը յիշեն, ինչպէս Աստուածա-
շունչը, ու թիւրքեր միայն իրկուած։ Ասոնք
ալ Մովսէսին հետ կը վկայեն թէ մեծ նաւը
նստուաւ Ասիական լեռան մը վրայ։ Ի Հնդ-
կաստան, ի Զինաստան, ի Փիւնիկէ, ի Պեր-
զիա, ի Սիւրիա, ի Պարսկաստան, ի Յու-
նաստան, ի Սքանդինավիա, յեգիպտոս,
յուդէյ, ի Հարաւ, արեւմտեան Ասիոյ-
կէ, ի Ֆինիկիոյ, ի Թահիթի, ի Բուպա,
ի Փերու, ի Մէքսիկո, ի Պարագիւ, եւ նոյն
իսկ ի քրիստոսի Հիւսիս։ Ամերիկայի այս
աշխարհատարած աւանդութիւնը կրնայ զո-
նուիլ, որ կը հաստատէ Աստուածաշնչի
մէջ Մովսէսին պատմութիւնը։ Գուրանն
ունի այդ պատմութիւնը եւ բոլոր Մահե-
տականները կը հաւատան ունոր։ Բաղդա-
կան աւանդութիւնը ամէնէն լրիւ կը պահ-
ուի Բերեսոսի նշխարաց մէջ։ Մօտերս գըտ-
նուած գլանը որ 2,500 տարիէ հետէ թաղ-
ուած էր Նինուէի աւերակաց տակ եւ այժմ
որոշ կը կարգացուի, կը պատմէ ջրհեղեղին
պատմութիւնը։ Բրիտանական թանգարանի
հանգուցեալ տնօրէն Ճորճ Սմիթի կրցաւ
ջրհեղեղի պատմութիւնը կարգաւ Նինուէի
պեղումներէն ելած աղիւսներուն վրայ։
Լանկէ վկայութիւն կը բերէ Բէլէզ ուսեալ
Գերման ըննադատէն թէ Աստուածաշնչա-
կան պատմութեանը մէջ չկայ պարագայ մը,

որ չգտնուի հեթանոս աւանդութիւններէն
միայն կամ միւսին մէջ։ Մարդկութեան
պատմութեանը մէջ տրամալի դէպքը թուի
խարանուած ըլլալ ազգաց յիշողութեանը
մէջ բոլոր երկրի վրայ, ժամանակի բոլոր
տարիներուն մէջ։

Ուսումն եկաւ աւանդութեան այս աւէն
ծուխը, եթէ ոչ ճշմարտութեան կրակէ մը։
Ջրհեղեղը նաեւ ինքզինքը դրոշմեց երկրի ե-
րեսին վրայ։ Հոն Միլլըր եւ ուրիշ երկրա-
բաններ կ'առարկեն Նոյեան ջրհեղեղին։ Լա-
յէ կ'ըսէ, «Յաւաքը ծոխոյ գրեթէ չորրորդ
մասն է»։ Բայց Տր. Ուիլիսմ Սմիթի Աս-
տուածաշնչի Բաւարական Դպրոցէ, «Գիտնական
ջուրը ցամաքին համեմատութեամբ է 3:5
առ 2:5»։ Երկրաբանական հիմանց վրայ ջր-
հեղեղը չկրնար անկարելի արօտայայտուիլ։
Թերեւս երկրի վրայ չկայ լեռ մը կամ դաշտ
մը, որ չտայ ապացոյց թէ գիտնական ջուրերը
երբեմն հոսեցին անոնց ամէնուն վրայ, եւ
թէ ահողը երկիրը կրնայ տարի մը կամ ա-
ւելի ջրոյ տակ մնացած ըլլալ։ Լանկէ կը յիշէ
զՀէրոդոս իբրեւ ուսուցանող թէ «Աստուածա-
բանական նպաստը չպահանջեր ջրհեղեղին
ինքիրով տիեզերականութիւնը, այլ միայն
անով գործադրուած դատաստանին տիեզե-
րականութիւնը»։ Եւ զիւրեք, իբրեւ ըսող թէ
ջրհեղեղին ինքնին կրնայ լեռն մասնական
ըլլալ, բայց երկրին ճգնաժամն որուն վրայ
պայմանաւորեալ էր այն՝ պէտք է տիեզերա-
կան ըլլայ։ Մէկ խնդիր, մէկ իրողութիւն
միայն պէտք է որոշէ զայն։ Մեղաւոր սե-
րունդը ամէն տեղ կ'ըսէ բոլոր երկրին վրայ։
Ապա վրէժխնդիր ջրերը ելան աւէն տեղ,
բայց ո՞վ գիտէ։ Ջրհեղեղին իրականութիւնը
իւր ամէն պարագայիւր եւ Ծննդոց նկա-
րագրական պատմական ճշգրտութեամբ մեծա-
պէս կը արդիւնէ եւ հանրածաւալ կերպով մը
կը պաշտպանուի։ Եւ յետ ամենայնի սոսի-
նալաւ հեղինակութիւնն Աստուծոյ՝ Աստուա-
ծաշունչին է, զի Աստուածաշունչն է ուղիղ
եւ անոր մէջ Աստուծոյ ճամբան «կատար-
եալ» է։
(Ա. Ի. Ե. ՏԱՐԵՐ)

ԵՏ Կ'ԵՐԹԱՆՔ ԹԵ՛ ՅԱՌԱՋ

Բաւական ատենէ ի վեր մեր եկեղեցիներ-
էն ոմանք մէջ կրօնական բաներու մասին
դէպի Էջմէ ձգտելու բռնու տենչ մը կայ։
Ասկէ առաջ մեղմէ ոմանք մեր երգարանը
եւ Հաւատոյ Դաւանանքը ջրին տակին՝ ա-
նոնց տեղ ընդունելու հին լեզուաւ (գրաբար)
գրուած շարականները եւ Լուսաւորչական
եկեղեցւոյն Հաւատաւքը։ Այս մասին թէեւ
թեր ու գէ՛մ գրուածներ շատ երեւցան Ա-
ւետաբերի մէջ, սակայն մեր Բողոք. եկեղե-
ցիներէն քանիին մէջ մուտ գտան ասոնք,
չենք գիտեր։ Մեզ այնպէս կը թուի թէ այս
կարգի խնդրոց մէջ զէպի Էջմէ ձգտելու փա-
փաքը՝ աւելի բռնու է Զմիւռնիոյ եկեղեց-
ւոյն մէջ, որ կրօնական ու եկեղեցական հին
արարողութիւններն ու սովորութիւններն
որդեգրելու նախաձեռնութիւնն ունի։ Ար-
դէն նոր բան մը չէ որ «Լուսաւոր Լուսոյ»
առաջին քանի մը տունները կիրակի առա-
ւօտներ եւ Զատնիկուան առթիւ ալ «Նորա-
ստեղծեալ» թուականներէն կ'երգուին ժողո-
վարանի մէջ, պաշտամանց սկիզբը, թէեւ
վերջերս չենք գիտեր ի՞նչ պատճառաւ զանց
առնուած է «Լուսաւոր Լուսոյ» երգեցողու-
թիւնը։ Ասոնց վրայ աւելցած է մկրտու-
թեան համար ստիպողական մասնաւոր տուրք
մը վճարելու հին սովորութիւնը։ Ըստ այս
սովորութեան իրենց գաւազները մկրտել տալ
ուզող ծնողք անպատճառ պարտին քառորդ
մէծիտ մը վճարել, ապա թէ ոչ՝ իրենց գա-
ւազը չմկրտուի։ Հազիւ թէ տարի մը ե-
ղած էր յորմէհետէ այս հին սովորութեան

յարած էր, եւ ահա այս տարի կու գայ ընդ-
գրկել ուրիշ հին սովորութիւն մըն ալ, զոր
տարիներ առաջ Լուսաւորչական եկեղեցիէն
բաժնուելու ատեն թողած է իբր անհաճոյ
սովորութիւն, որ ներկայիս Լուս. եկեղեցւոյ
եւս շատ անհաճոյ սովորութիւն մը երեւե-
լով՝ իր ծոցէն արտաքսել կ'ուզէ զայն, եւ ո-
րուն ջնջման համար կարող գրիչներ վերջերս
լրագիրներու երեսներ մոտեցին, այն է,
եկեղեցւոյ մէջ պնակ պտտեցնելու անհաճոյ
սովորութիւնը, յաւելուածական հոգեւոր
տուրք մը հաւաքելու համար։ Անցեալ կի-
րակի առաջին անգամն ըլլալով պնակները
չըջնցան ժողովարանին մէջ, քարոզէ՛ մը ան-
միջապէս ետքը, որոյ հիւթն էր Երուսա-
ղէմի մէջ գտնուող կարօտեալ սուրբերուն
ողորմութիւն հաւաքելու նկատմամբ Պօ-
ղոս առաքելոյն կորնթացիներուն գրած սա-
խօսքը, «Ամէն մէկը պիտի օրերը ձեռքէ ա-
մէն մէկը իր քովը թող դիզէ, ինչ որ կը յա-
ջողի» (Ա. Կոր. Ժ. 2)։ Պատ. քարոզիչը ե-
կեղեցեաց մէջ պնակ պտտեցնելու գրոթեան
օրինաւոր եւ առաքելական ըլլալը հաստա-
տելու համար յատկապէս այս բնաբանը ընտ-
րած էր։ Մեզ համար առեղծուած մըն է թէ
առաքելոյն վերոյիշեալ խօսքն եկեղեցւոյ մէջ
պնակ պտտեցնելու զրուցիւնը ինչպէս կը
հաստատէ։ Արդիւնքը երեք մէծիտի յա-
ւելուածական գումար մը եղաւ։ Հաւանա-
կան է որ այս առժամանակեայ յաջողու-
թիւնը ուրիշ հին սովորութիւններ ալ որ-
դեգրել տալու գրգիռ մը ըլլայ։ Կարելի է թէ
օր մըն ալ «Էջմէ» եւ «Էջմէ» շահաբեր
սովորութիւններն ալ իր ծոցն ընդունին մօ-
տաւոր ապագայի մը մէջ։ Սակայն պէտք է
յիշել թէ վերոյիշեալ սովորութեանց վերապին
եկեղեցւոյ մէջ մուտ գտնելու քար գայթակ-
ղութեան եղած է ոմանց համար։ Կեանա-
բար յաջողութիւնը ոչ միայն տարակուսելի
է մեզ համար, այլ եւ երկու ունինք թէ
հոգեւոր անդարմանելի չորիքներ պիտի ծնա-
նին ասոնցմէ։ Ըստ մեզ՝ բողձապետ յա-
ւելուածական գումարը կրնայ ձեռք բերուիլ
ուրիշ վայելուչ եւ անվնաս միջոցներով։

Զմիւռնիոյ եկեղեցւոյն բռնած այս ըն-
թացքը խորհիլ կու տայ մեզ թէ ետ կ'եր-
թանք թէ յառաջ։

Զմիւռնիոյ
7 Յունիւ 1902

ՆԱՄԱԿ ՊԱՆՏՐՄԱՅԷ

Թէեւ մնայուն քարոզիչ մը չունինք եւ
չենք կարող պահել, գէթ ունինք երկուսեւ
վարժարան մը շնորհիւ Մր. Պողոտինի եւ
տեղւոյս ժողովրդեան, որ ճանչնալով առա-
ւելու թիւնը մեր դպրոցին կրթութեան միշտ
յօժար է իր զաւակները յանձնել մեր վար-
ժարանը։ Հիմա մեր վարժուէին է Հայուհեաց
Բարձր. վարժարանի առաջին շրջանաւար-
տուհիներէն Ռոտոսդոցի Սր. Աննիցա Մալ-
խասեան, որ նոյն ինքն անօրէն Պատ. ձե-
ծիգեանի կողմէ յանձնարարուած էր։ Օրիոր-
դին գալովը բաց ի սովորականէն աւելի դա-
սերէ՝ աղջկանց համար խիստ կարեւորը
նկատուած ձեռագիրութեան դասն ալ ու-
սեցաւ։ Իր պատմաստած ծառանաղէսը մեր
տեսածներուն մէջ ամէնէն աղէկն եղաւ։ Ժո-
ղովուրդին միշտ յօժար է իւր կարողութեան
համեմատ այցելու քարոզիչներու համար
պահանջուած ծախքը վճարել, եթէ կեղրո-
նական Ընդհ. ժողովները ամէն ամառ զրկեն
մէջմէկ պաշտօնեայ, միշտեւ որ յարմար ժա-
մանակը գայ մնայուն մէկը ունենալու։ Հե-
տեւապէս իբր դարման տեղւոյս ժողովրդեան
փափաքներուն՝ ուշադրութիւն կը խնդրեմ
որ դարձնեն եկեղեցւոյս վրայ եւ պարտու-
պատշաճ տնօրինութիւնն ընեն։ Կը խնդրեմ
որ բարեկամներ աղօթեն տեղւոյս համար,
եւ անոնք որ կրնան օգնեն մեզ թէ՛ զրկե-
լով իրենց քարոզիչներն եւ թէ՛ ուրիշ կերպով։
Պանտրմա

Ս. Ս. Զ.
Ս. Բ. Ե. ՏԱՐԵՐԻ ՆԱՄԱԿ ՊԱՆՏՐՄԱՅԷ
Պայտը Հաւաքի մատարան մէջ ժամը 8½ին
(Ը. Թ.)

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նոր մանրամասնութիւններ կը տրուին էտիրնէի գաւառին ողողումներուն վրայ : Էրկէնէի ջուրերը իրենց սովորական բարձրութենէն 8.20 մետր աւելի բարձրանալով շուրջանովի սիւղակեցան եւ կամուրջներ, ձամբներ, երկաթուղիներ եւ հեռագրիներ քանդեցին : Ճիսր ի Էրկէնէի Յունական թաղին մէջ 130 տուններ փլան կամ լիւստուեցան : Գետակերպայ երկու խոշոր աղօթիքներ քուլեցան, բայց բոլոր մարդիկը բաց ի մէկէն ազատուեցան : Էրկէնէի երեք ժամ հեռաւորութեամբ ուրիշ աղօթիք մը քուլեցաւ ջուրերէն, եւ տանիքին վրայ կեցող աղօթեպաններու աղաղակները Էրկէնէի բնակիչներէն ոմանց ուշադրութիւնը գրաւեցին, որոնք կեցուցին աղօթիքը եւ աղատեցին մարդիկը : Սոֆուլուի կողմերը երկու գիւղեր ստորոջովին ողողուեցան Մարիցայի ջուրերէն, եւ բնակիչները ծածկուեցան վրայ ապաստանեցան եւ ատրճանակ արձակելով՝ իրենց վրայ հրախրեցին ուշադրութիւնը ոտտիկան գինուորներուն, որոնք Սոֆուլուի տեղային կառավարութեան իմացուցին սնանց վիճակը եւ նաւակներ ղրկուեցան զանոնք ազատելու համար : Իփսալայի մէջ 57 տուններ եւ 8 խանութներ փլան եւ հազարէ աւելի ոչխարներ եւ հարիւրաւոր արջառներ խեղդուեցան :

Յուսալի է որ մեր թերթը մամուլ չյանձնուած վերսկսի կստախուսներուն երթեւեկը : 211րդ հազարամեթրին վրայ հարկ սիտի ըլլայ ուղեւորներն իրենց գոյքերով եւ թղթատարական պայուսակները մէկ կառավարման միւսը փոխադրել, բայց ոտքով քալելու տեղը շատ չէ եւ յապաղումը երկար չտեւեր : Բէօսթէնէի ձամբով ընդունուած թղթատարական պայուսակներէն զատ ղրկուեցան նաեւ էտիրնէի մէջ զիջուած մեծաքանակ պայուսակներ Տէտէաղաճի ձամբով :

Անցեալ ուրբաթ Սէլամըզի արարողութենէն ետքը Ռուսական զեպանը պատիւ ունեցաւ ոչ-պաշտօնապէս ներկայանալ Վիհ Սուլթանին եւ Ն. Կ. Վեհափառութեան ներկայացնել զեպանատան ծովային կցորդը, որ պաշտօնէ կը քաշուի, անոր յաջորդը եւ զեպանատան պահական սերունդն հրամանատարները :

Գոնեայի կուսակալ Ֆէրիտ փաշա կ'առաջարկէ որ Ատալիոյ ծոցին վրայ Ալայիէի առջեւ քարափ շինուի, որպէս զի այդ նաւահանգստին հետզհետէ ծաղկող վաճառականութեան ղերութիւն ընծայուի :

Մարաշէ կը գրուի թէ այն կողմերը չորս օր շարունակ ձիւնած է, թէ ջերմաչափին սընդիկը զրոյէն 20 աստիճան վար իջած է, եւ թէ չորս ուղեւորներ սառելով մեռած են : Էրզրումէ ալ կը գրուի թէ չորս ուղեւորներ ձիւնի փոթորիկի բռնուած են Պայպուրթի ձամբուն վրայ : Մին սառելով մեռած է եւ ուրիշ մը կորսուած :

Առողջապահական խորհուրդը հրամայեց Պալաթի կողմը քանի մը դպրոցներ փակել մինչեւ որ առողջապահական հարկաւոր ինչ ինչ բաներ գործադրուին :

Որովհետեւ այս տարի Թարսուսի կողմերը ցորենի հունձքը չյաջողեցաւ, Ամերիկայէ գալիք սերմնացուն մաքսէ զերծ պիտի կացուցուի :

Անցեալ ուրբաթ Պարսկական զեպանը հացկերոյթ տուաւ մայրաքաղաքս գտնուող

Պարսիկ ուխտաւորներու մեծ բազմութեան մը եւ զրամական նուէրներ բաժնեց անոնց մէջ գտնուող աղքատներուն : Նոյն երեկոյ մեկնեցան անոնք Եգիպտական շոգնաւով : Նոյն օր Սէլամըզի ներկայ գտնուող ուխտաւորներու թիւը 900ի չափ էր :

Ներածուած գոհարեղէններու մաքսը նորէն ղեղուելով հարիւրին 1ի իջուցուեցաւ : Յուսալի է որ ներածողները ընտրեն մանաւոր այս փոքր մաքսը վճարել քան թէ բոլոր իրենց ապրանքները գրաւել ապուլ փոխանքն յանձն առնել :

Քաղաքապետութիւնը Հայոց Պատրիարքարանէն ուղած է Իւսկիւտարի մէջ կառուցանելի որբանոցին յատակաձեւը :

Երկու բժիշկ ղրկուեցաւ Հնդկաստան, որպէս զի ժանտախտի մանրէներն ուսումնասիրեն :

Հանրագումար գործերու նախարարութեան պաշտօնատան մէջ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ հինգ անդամէ բաղկացեալ, որպէս զի Անատուլուի երկաթուղին Աֆիոնքարահիսարի մէջ իզմիր-Գասապայի երկաթուղիին միացնելու ծրագիրն ուսումնասիրէ : Այս մասին բոլոր ըսուածներուն հակառակ, յայտնի է որ դեռ հարթելի դժուարութիւններ կը մնան :

Կառավարական բոլոր պաշտօնատեղերուն հրահանգ ղրկուեցաւ որ վճարելի գրամական հատուցումները անյապաղ զանձնայնախօսներէ, որոնք պայմանագրութեամբ յանձն առին պաշտօնատան պիտոյքներն հոգալ ու չործադրեցին իրենց պայմանագրութիւնը :

Սեփէի կ'ըսէ թէ Եգիպտական թերթերը սա խնդրով զբաղած են թէ արդեօք խօսուած Սրաբրէնը գրական Արաբրէնի տեղ անցնելու է պետական պաշտօնադիրներու մէջ :

Եմէնի ձմեռը արտասովոր կերպով սաստիկ եղած է եւ առաջին անգամ ըլլալով ձիւն եկած է հոն : Հորանի մէջ ալ սաստիկ ձմեռ կը տիրէ եւ շատ ձիւն է եկած :

Այո՛րնի կուսակալութեան մէջ ի Նիֆի խոշոր քար մը լեռնէն վար ղրկուելով երկու տուն կործանեց : Մէկուն բնակիչները անմիառ ազատուեցան, բայց միւսին մէջ գրտնուող երկու Յոյն քոյրեր մեռան : Ասոնք ամուսնացած էին եւ իրենց զաւակներն ալ փողոցը կը խաղային :

Սոֆիայի ոստիկանութիւնը 30 խոռվարար ձերբակալեց, եւ իշխանապետութեան բոլոր ոստիկաններուն հրամայուեցաւ ձերբակալել բոլոր կասկածելիները : Կ'ըսուի թէ պիտի հաստատուի որ մէկ ֆրանքոնց 25,000է աւելի կեղծ թղթադրոշմ հանուած է հրապարակ :

Կ. պոլսոյ Բժշկական Ընկերութիւնը կիրակի մասնաւոր նիստ գումարեց՝ գալ տարուան համար իր դիւանը կազմելու նպատակով : Տր. Քամպուրոզը որ իր ծանր հիւանդութենէն ապաքինած է՝ ներկայ գրտնուեցաւ եւ իր բժիշկ եղբայրակիցներուն խնդակցութիւններն ընդունեցաւ : Քարտուղար Տր. Ալիթէ, տարեկան տեղեկագիրը տալու միջոցին, խօսեցաւ վարժարաններու մէջ տարափոխիկ հիւանդութիւններու տարածման առջեւն առնելու համար ընկերութեան կողմէ ձեռք առնուած նախապահեցող միջոցներուն, կատարի շուներէ խածատուածներու դարմանման մասին հաղորդուած հրահանգներուն, Օսմ. պետութեան հանքային ջուրերը զիտականօրէն ուսումնասիրելու համար որոշուած անօրինութիւններուն եւ անխայիկ թթուով նաւերու ամբարանոցներ

րուն առնէտները սպաննելու համար Տր. Արէրիի ձեռամբ հնարուած մեթոտին վրայ : Տր. Ճէմիլ փաշա գալ տարուան համար նախագահ ընտրուեցաւ, դիւանին միւս պաշտօնեաները եւ ընտրուեցան Երեկոյին հացկերոյթ տրուեցաւ ընկերութեան հիմնարկութեան 47րդ տարեդարձը տօնելու առիթով :

Երկուշաբթի առտու կանուխ հրդեհ ծագեցաւ Պոլսոյ Աճը Մուսուլք փողոցին մէջ եւ երկու տուն այրեցան : Մին կը վերաբերէր ատաղձի վաճառական Հաճի Ալի էֆ.ի, եւ միւսին մէջ կը բնակէին աղքատ շատ մը ընտանիքներ : Սպառն կ'ըսէ թէ կիրակի իրիկուն Հաճի Ալի էֆ. սաստիկ կոխ մը ունեցաւ իր որդւոյն եւ դստեր հետ, եւ հրամայեց որ ելլեն տունէն, բայց անոնք իրենց վրէժը լուծեցին՝ մեկնելէ առաջ վարի յարկին մէջ ղերավառ նիւթեր հաւաքելով եւ անոնց կրակ տալով :

Գ. եւ Ե. զօրաբանակներու առժամայ հրամանատարները, Զօր. խայրի փաշա եւ Զօր. Հազըր փաշա, միւշիրութեան աստիճան բարձրացան եւ իւրաքանչիւրը իր զօրաբանակին հրամանատար կարգուեցաւ :

Որովհետեւ Բ. Դուրը Թուրքեստանի կան առեւտրական պայմանագրութեան մէկ յոշուածին առարկեց, յանձնաժողովը շարաթ դարձեալ գումարեցաւ զայն վերստին նկատողութեան առնելու համար :

Նախարարներու խորհուրդը որոշեց հացագործներուն թոյլ տալ որ օտար ալիւրէ հաց չինեն ինչպէս մինչեւ ցարդ, եւ միմիայն տեղային ալիւրի գործածութիւնը պարտաւորիչ չընել, այլ պահանջել որ ուրիշ տեսակ մը հաց պատրաստուի լոկ տեղային ալիւրէ եւ նոր քաշը 35 փարայի ծախուի :

Սրվազի կուսակալ Հաճի Հասան փաշա կիրակի գիշեր յանկարծամահ եղաւ Սրվազի մէջ : 55 տարեկան էր : Մամուրէթ իւլ Աղիզի, Գոնեայի եւ Հիճազի կուսակալ եղած էր, քանի մը ամիս ալ Պետական խորհրդոյ անդամ եղած էր :

Հայոց Պատրիարքարանի խառն ժողովը անցեալ շաբթու, նկատելով որ Երէցեան Տ. Գէորգ սրբազանի հրաժարականը անգառնալի է, որոշեց կաթողիկոսական նոր ընտրութեան մը համար օրինական գործողութիւններու ձեռնարկել : Ուստի շարաթ Դատական նախարարութեան հաղորդուեցաւ պաշտօնապէս թէ նորընտիր կաթողիկոսին հրաժարականը վերջնական է եւ թէ նոր ընտրութիւն պիտի կատարուի : Նոյնը հաղորդուած է նաեւ կիրիկիոյ վիճակայիններուն : — Հայոց Հայրապետը Թիֆլիզի վանքին աւագ եկեղեցիին վերանորոգութեան ու բարեգործութեան օգնող բարերարներուն օրհնութեան կոնգակներ ղրկած է, որոնք նոյն եկեղեցիին մէջ կարդացուեցան հրապարակաւ : — Ուսուցիչներու կեանքի ապահովագրութեան յատուկ յանձնաժողովը, Հատ Արեւելի, յաջողած է այնպէս կարգադրել որ ուսուցիչները մինչեւ 100 ֆրանքի պիտի կրնան իրենց կեանքը ապահովագրել ամսական վճարումներով : — Հայոց Պատրիարք Հայրը յատուկ շրջաբերականներով ծանոյց մայրաքաղաքիս Թաղ. խորհուրդներուն թէ, ըստ աղքատարութեան Քաղաքապետութեան մէկ ծանուցագրին, տարափոխիկ հիւանդութիւններէ մեռնողներու դագաղները բաց թողուելու չեն, այդպիսի մեռեալներու երեսները եւ ձեռքերը համբուրուելու չեն եւ անոնց հագուստները ուրիշներու բաշխուելու չեն առանց հակաանխուելու : — Լոնտոնաքանակ դեռատի Հայ ուսանողներու խումբ մը, փափաքելով իրենց միջավայրի բարիքներէն բաժին մը հանել իրենց հասակակից աղքատներուն, ձեռնարկած են Պարսիկ անուն ամսաթերթ մը հրատարակել գրքոյկի ձեւով եւ 16 երեսով, որու երկու թիւերն ընդունած ենք : Բաժանորդագիրն Թուրքիոյ համար՝ Յ. Փրանք : Հասցէ՝ Rédaction du "Badany," Chigwell, Essex, London.

ԱՆԿԼԵԾԱՓՈՆԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ շաբթու այս դաշնադրութեան գոյութիւնը միայն ծանուցինք : Դաշնադրութիւնն ստորագրուեցաւ Լոնտոնի մէջ Յունիս 30ին : Ահաւասիկ անոր յառաջաբանը . «Մեծ Բրիտանիոյ եւ Ճափոնի կառավարութիւնները, Մայրագոյն Արեւելքի մէջ ընդհանուր խաղաղութիւնը եւ իրերու արդի վիճակը պահպանելու փափաքով միայն վառուած, մանաւանդ Չինու պետութեան եւ Քորէայի պետութեան անկախութիւնը ու հողային ամբողջութիւնը պահպանելու եւ այդ երկիրներուն մէջ ամէն ազգերու վաճառականութեան եւ ճարտարութեան համար հաւասար պատեհութիւններ ապահովելու իմասնաւորի նախանձախնդիր ըլլալով, ներկայիս կը համաձայնին սապէս : Ապա կու գան վեց յօդուածներ : Յօդ. Ա. կ'ըսէ, «Դաշնադրութեան խաղաղութիւնները, փոխադարձաբար ճանչնալով Չինու եւ Քորէայի անկախութիւնը, կը յայտարարեն թէ իրենք բնաւ յարձակողական զիտուններ չունին երկու երկրին ալ մէջ : Կ'ըսէ թէ Անգղիոյ մասնաւոր շահը Չինու մէջ է, եւ Ճափոնին թէ՛ Չինու թէ՛ Քորէայի մէջ, եւ թէ իրաւունք ունին իրենց շահերը պաշտպանելու, երբ ատենք վտանգուն կա՛մ ուրիշ պետութեան մը յարձակումով, կա՛մ ներքին խռովութիւններով : Յօդ. Բ. չորս յօդուածներն ահաւասիկ ամբողջութեամբ . Բ. Եթէ Մեծ Բրիտանիա կամ Ճափոն վերոնշանակեալ իրենց շահերը պաշտպանելու համար պատերազմի բռնութիւն ուրիշ պետութեան մը հետ, դաշնադրութեան միւս պետութիւնը խիստ չէզոքութեան դիրք մը պիտի բռնէ, եւ պիտի աշխատի ուրիշ պետութիւններու չթողուլ որ իր դաշնակցին թշնամիին միանան : Գ. Եթէ վերոյիշեալ պատահականութեան մէջ ուրիշ պետութիւն մը կամ պետութիւններ միանան դաշնակցին թշնամիին, դաշնադրութեան միւս պետութիւնը դաշնակցին օգնութեան պիտի հասնի եւ անոր հետ մէկտեղ պիտի մղէ պատերազմը, եւ փոխադարձ հաւանութեամբ պիտի կնքէ խաղաղութիւն : Դ. Դաշնադրութեան պետութիւնները կը համաձայնին թէ իրենցմէ մին, առանց միւսին խորհուրդ հարցնելու, առանձին կարգադրութիւն պիտի չընէ ուրիշ պետութեան մը հետ ի վնաս վերոյիշեալ շահերուն : Ե. Եւ ո՛ր ատեն որ վերոյիշեալ շահերը Մեծ Բրիտանիոյ կամ Ճափոնի կարծիքով վտանգի մէջ զըտնուին, երկու կառավարութիւնները իրարու հետ պիտի հաղորդակցին լիովին եւ անկեղծութեամբ : Յօդ. Զ. կ'ըսէ թէ այս դաշնադրութիւնը ամբողջ հինգ տարի պիտի տեւէ : Ատկէ ետքը կրնայ վերջանալ, եթէ դաշնադիրներէն մին տարի մը առաջ զեկուցանէ թէ իր նպատակն է վերջ տալ : Անգղիոյ Արտաքին գործերու նախարար Լորտ Լէնտոնը, Թորքիոյ Անգլիական դեսպանին զրկուած իր ծանուցագրին մէջ, որու կցած էր դաշնադրութեան մէկ պատճէնը, կ'ըսէ, «Այս կնքուեցաւ սոսկ իբրեւ նախազգուշական տնօրինութիւն մը, որու պիտի զիմուի, երբ առիթը ներկայանայ, Անգլիական կարեւոր շահերու պաշտպանութեան համար : Ամենեւին չսպառնար արդի կացութեան կամ ուրիշ պետութիւններու օրինաւոր շահերուն : Կ'ըսէ թէ Կառավարութիւնը կը յուսայ թէ խաղաղութեան նպատակաւոր պիտի ըլլայ եւ թէ, եթէ զփախտաբար խաղաղութիւնը խանգարուի, թշնամութիւններու զաշար սահմանափակելու ազգեցութիւնը պիտի ունենայ : Դաշնադրութիւնն հրատա-

րակուելէն ի վեր շահեկան զլխաւոր խնդիրն եղած է քաղաքական աշխարհին մէջ : Վիէնանական թղթակից մը կ'ըսէ, «1879 Հոկտ. 7էն հետէ, այսինքն այն օրէն ի վեր երբ Գերմանեաւորական դաշնակցութիւնը ստորագրուեցաւ Վիէնայի մէջ, դիւանագիտական ոեւէ պաշտօնագիր խմբագրուած չէ աւելի կարեւոր քան Անկլեւճափոնական այս դաշնադրութիւնը : Փարիզեան թղթակից մը կ'ըսէ, «Դաշնադրութեան հրատարակումով յառաջ եկած յուզումը քսանեւ չորս ժամու խորհրդածութենէ ետքը աւելցաւ մանաւանդ քան պակսեցաւ : Տրուած մեկնութիւններն ալ ընդհանրապէս նպաստաւոր են : Փարիզի քաղաքական իրազեկ շրջանակներուն մէջ ոչ միայն վրդովում չցուցուի, այլ եւ կը զգացուի թէ դաշնադրութիւնը Մայրագոյն Արեւելքի քաղաքականութեան մէջ կը մուծանէ երկար ատենէ ի վեր բաղձացուած տարր մը ապահովութեան : Վիէնայի կայսրը դաշնադրութեան հրատարակուելէն ետքը երկար խօսակցութիւն մը ունեցաւ Պերլինի Անգլիական դեսպանին հետ : Յետոյ Ֆոն Պիւրով կոմսը տեսակցեցաւ դեսպանին հետ, որ անտարակոյս կարող էր անոնց երկուքն ալ ապահովցնել թէ Գերմանական շահերը վտանգուած չեն : Ոմանք այս դաշնադրութիւնը Ռուսիոյ դէմ կը համարին, բայց այդ պետութիւնն արդէն իսկ յայտնած է թէ որոշած է իր գործերը քաշել Մանչուրիայէ, եւ, ինչպէս Պալֆուր ըսաւ Երեսփ. Ժողովին մէջ, ցորչափ ժամանակ Ռուսիա ոգեւորուի խաղաղասիրական այն շարժումներով զորոնք յայտնի է թէ ունի արդի լուսամիտ Ձարը, Անկլեւճափոնական դաշնադրութիւնը ոչ մէկ միտքով հակառակ է անոր : Բայց ամէնէն աւելի Միացեալ Նահանգներուն մէջ խանդավառ ընդունելութեամբ ողջունուեցաւ դաշնադրութիւնը, քանզի կ'երաշխարէ ճիշտ այն բաները որոնք սկիզբէն հետէ նպատակաւէտ եղած են Ամերիկեան դիւանագիտութեան : Թէ՛ Անգլիոյ եւ թէ՛ Ճափոնի մէջ հանրային կարծիքը ջերմապէս կը պաշտպանէ դաշնադրութիւնը, որ իր կարգին մեծ ծառայութիւն պիտի մատուցանէ Չինու, քանզի այդ երկրին հաստատուն պատեհութիւն կ'ընծայէ անցեալ աղէտներէն սթափելու եւ ապագային մէջ ծաղկելու եւ բարգաւաճելու : Դաշնադրին անմիջապէս հրատարակուիլն ալ անորոշ կասկածանքի տեղի չտար : Գերմանեաւորական զինակցութեան պայմանագրութիւնը չհրատարակուեցաւ մինչեւ որ ինը տարի անցաւ :

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հոգեւոր Աւելիւ . Փետր. 10ին վերջուցող շաբթուան մէջ Պօէրական կորուստները անսովոր կերպով շատ եղան : Անոնց մեծագոյններուն թիւն է 69, վերաւորներունը 17, գերի ինկածներունը 574 եւ անձնատուր եղածներունը 57 : Տը Ուէթի փախուստը յուսաբութիւն եղաւ Անգլիացիներուն, որոնք տակաւ սեղմած էին՝ զայն ամէն կողմէ պատող շրջանակը : Ան իր բոլոր մարդիկը ժողովեց բաց ի պահակներէն, եւ անոնց հետ խորհրդակցեցաւ կացութեան վրայ : Ելքը սա եղաւ որ մարդիկը երեք խումբի բաժնուեցան, որոնց մին պիտի կտրէր անցնէր Բրիտանական զօրաց գիծը հիւսիսէն, ուրիշ մը հարաւէն, եւ երրորդը արեւմուտքէն, զիշերը Տը Ուէթ իր առջեւէն քնից խումբ մը արջառ, որոնք խորտակեցին երկաթ թելէ ցանկը զոր Անգլիացիները կանգնած

էին իր ճամբուն վրայ, եւ քանի մը հետեւորդներով յաջողեցաւ փախչիլ : Բրիտանական զօրաց գիծը կտրելու ձեռնարկներէն շատը անյաջող եղան եւ շատ Պօէրներ գերի բռնուեցան : Սակայն տակաւին իբր 3,000 Պօէր կայ, կը կարծուի, Օրէյնսի երկրին մէջ, որոնք Պօէրներուն ամէնէն քաջարիներն են եւ որոնց նուաճումը հաւանօրէն պիտի ծառայէ պատերազմին վերջանալուն : Պօէրները, յանկարծակի յարձակելով 130 Անգլիացիներու վրայ, սպաննեցին անոնցմէ 11 մարդ եւ վիրաւորեցին 48 մարդ : Պօէրներու նպաստ զրկող Գերմանական յանձնաժողովը կեդրոնացման բանակները բժիշկ զրկելու թոյլտուութիւն խնդրեց : Անգլիական կառավարութիւնը չտուաւ այդ թոյլտուութիւնը, բայց հաճեցաւ զրկել ինչ կերակուր եւ հագուստ որ այդ յանձնաժողովը ուզէ զրկել անոնց :

Այլապէս . Նախագահ Րոզէվելթի երիցագոյն որդին, Թիւրոտը, տասնեւչորս տարեկան, թողատապէ կը տառապէր՝ մեծ անձկութիւն թողածաւելով իր ծնողաց : Բայց նորագոյն հեռագիրներէն կը հասկցուի թէ սկսած է ապաքինիլ : Հիւանդութիւնը հետեւանքն եղաւ 8 մղոն (13 հազարմետր) տեղ ոտքով քայլելու մրցման մը, որու մասնակցեցաւ Թիւրոտը դպրոցական քսի մը ընկերակիցներու հետ : Թէեւ ձմեռ էր, ամէնքն ալ առանց զլխարկի եւ առանց վերարկուի գացին եւ Թիւրոտը շահեցաւ մրցանակը : Լորտ ՏըՖրերին, որու մահը ծանուցինք անցեալ շաբթու, անցեալ զարու վերջին կիսուն Անգլիացի դիւանագէտներուն մէջ ամէնէն երեւելի դէմքն էր թերեւս : Իր պաշտօններէն ոմանք եղան կառավարչութիւն Գանատայի, դեսպանութիւն Ար. Փեթըրսպուրկի, դեսպանութիւն Կ. պոլսոյ, խորհրդականութիւն իտալի եւ փոխարքայութիւն Հնդկաստանի : Մնած էր 1826ին . Մեծ շահագրգռութեան առարկայ է վիճակն երկու Հնդկիկիքը աղջիկներու, որոնց մորմիները թաղանթով մը միացած էին, եւ որոնք սակայն անցեալ շաբթու իրարմէ անջատուեցան գործողութեամբ մը, զոր կատարեց Ֆրանսացի նշանաւոր վիրաբոյ Տր. Տուայէն : Մին մեռաւ յետոյ : Միւսին վիճակն սկսած է բարւոքիլ : Պաքուէ կը տեղեկագրուի թէ Շամախի քաղաքը ամբողջովին կործանած է երկրաշարժէ : Ուրիշ հեռագիր մը կը հաղորդէ թէ կործանած տուններուն թիւը 4,000 է : Ըստ Պաքուի հեռագրին, 300 անձեր մեռած են, ըստ նորագոյն հեռագրի մը, որ Թիֆլիզէ է, 2,000է աւելի անձեր մեռած են : Կըսուի նաեւ թէ քրիստոնէի 25,000 հոգի առանց ու տեստի եւ անպատասպար միացած են : Շամախի Պաքուէ 420 հազարմետր հեռու է դէպ հիւսիսային արեւելք, եւ ժամանակաւ կարեւոր քաղաք էր եւ մայրաքաղաք Շիրվանի իմանութեան : Երկրաշարժին ժամանակ բնակիչներուն թիւն էր, կ'ըսուի, իբր 40,000 : Առանց քանի մը հաղորդ չայ էին, որոնց 300 տունը, կամ քիչ մը աւելին, Լուտերական (Բողոքական) էին : Քաղաքը անցեալին մէջ քանի մը անգամ վնասուած է երկրաշարժէ : 1859ին տեղի ունեցաւ սաստիկ ցնցում մը զոր ոմանք կը յիշեն դեռ, եւ աւելի աղետաբեր ուրիշ մը տեղի ունեցաւ 1872ին :

Յովհաննէս աղա Ազթերեան, բնիկ Ռոտոսթոցի, որ աւելի քան քառասուն տարիէ ի վեր նշանաւոր մէկ տնտէսն էր Լանկաշի եկեղեցիին, չորեքշաբթի առտուան դէմ մեռաւ իր բնակարանին մէջ : Յուշարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ հինգշաբթի :

ԴՐԱՄԱԿԱՆ			
Գոնսդիտէ			28 27
Բուժիչի երկաթուղի			114 25
ԴՐԱՄԱԿԱՆ	108 06	Կարգուեալ	87 24
Մէքիտի	97 10	Գրեթէ	51 06
Մանր արծաթ	102 30	Անգլ. սակ	110 05
Ռուսիոյ բոլ	90	Մանթի թղթ	8 60

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՐԱՐ ՊՅՈՒՆՅԱՆ
Ֆինանսներու Եւրոպ. Ամերիկացի խան